

erura suffringantur: quòd acres sint etiam tum, cum suspicio nulla sit. Simillima est accu-
factorum ratio. Alij vestrum aniteres sunt, qui tantummodo clamant, nocere non possunt,
alij canes, qui & latrare & mordere possunt. Cibaria vobis præberi videm⁹, vos autè ma-
ximè debetis in eos impetù facere qui merètur, hor populo gratissimè est. Deinde si vi-
leis, etiam tum, cum verisimile erit aliquem commisisse, in suspitione latratore id quo-
que concedi potest: sin autem sic ageris, vt arguatis aliquem patrem occidisse, neque dice-
re possitis, aut quare, aut quomodo, ac tantummodo sine suspitione latrabitis, erura quidè
vobis nemo suffringet: sed si ego hos bene noui, literam illam, cui vos vique eò inimici
ei estis, vt etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt postea neminè
alium nisi vestras fortunas accusare possitis. Copiosi sunt hi duo loci. Nempe compara-
torum & simillium. Et certè nulli argumentorum loci crebrius inter dicendum inçidunt,
quocirca vt plenius à iuuentute intelligantur, & facilius vsui quotidiano accommodari
possint, operæpretiù mihi facturus videor, si paucis eas illustrè expleis. Cuique coparato-
ri locus fit triplex, à pari, à maiori, & à minori: ideo & per hos gradus argumèta dagem⁹.

A P A R I.

Cicero in Verrem, si finem edicto pratoris afferunt. Calende Ianuarij, cur non ini-
tium quoque nascitur à Calendis Ianuarijs?

Idem primo rhetoricorum, Nam si Rhodijs turpe non est, portoriù locare: nec Her-
macrenti conducere.

Et pro Rabirio, O dij immortales, hæc est illa exoptata iudiciorum seueritas. Corru-
ptores nostri causam dicunt, nos qui corrupti sumus non dicimus?

Quintilianus libro quinto, Qui ob rem iudicandam pecuniam accipit, & ob dicendù
fallum testimonium accipiet.

Idem, Quæ poena aduersus interfectorem patris iusta est, eadem aduersus matris.

Iphicrates ille Atheniensis, cum ab Aristophonte prodicionis accusaretur, percon-
tatus ab illo est, æquid ipse accepta pecunia proditum esset R. publicam, quod cū ne-
gasset ille, quid igitur? quod tu (inquit) facturus non sis id ego feci.

A M A I O R I.

Cicero epistola quadà ad Metellù, Tu tuas inimicitias vt R. eip. donares, te visiti: alien-
as vt contra R. ep. cõfirmes adducis? Quàquã hoc & à pugnantibus ductù videri possit.

Idem pro Milone, quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc voluit cum aliquo-
rum tempore? Quem iure, quem impunè non est ausus, hunc iniuria, iniquo loco, alieno
tempore, periculo capitis, non dubitauit scilicet occidere.

Eiùmodi est illud Medæe apud Ouidium: Seruare potui: perdere an possim rogas?
Et Aeneæ apud Virgiliùm.

Vos & Scyllæam rabiem, penitusque sonantiscs

Accetis scopulos, vos & Cyclopea saxa

Experti, reuocate animos, moestumque timorem

Mittite, forsàn & hæc olim meminisse iuuabit.

Vult enim his verbis plantum facere Aeneas, non debere socios suos frangi rebus præ-
sentibus, qui maiora grauioraque iam pertulissent.

A M I N O R I.

Histrion quid deceat querit, & non idem faciat orator? Ex Cicerone de oratore.

Quòd si in ipso etiam corpore multa voluptati præponenda sunt, vt vires, velocitas,
ualeudo, pulchritudo: quid nisi idem in animis fiat, in quibus doctissimi illi veteres cælesse
ac diuinum quiddam inesse putarunt? Ex eodem, secundo libro de finibus.

Demothenes à cane quomodo p̄o litera exprimensda esset dicere non erubuit, &
nos pudebit si homines homine præceptore vtamur? Ex Hieronymo aduersus Rufinù.
Quid an non vehementer absurdum illud, assuefacere pueros, vt dextera cibi capi-
at, & si leuam fortè mamam extendant inepare: at interim nõ providere illud, vt ho-
nèta maxque ætati congruentia audiant? Ex Plutarcho de educatione liberorum.

Seruus (inquit Memmius Tribunus Pl. apud Sallustium) ere parati iniusta imperia dõ

minorum non perferunt: vos Quirites in imperio nati, æquo animo seruitutem toleratis?
Sed horù plena sunt omnia. Illud notandum, quod & Rodolphus monet capite vigesim^o
moquito, quadam argumèta esse, quæ diuersa ratione, interim à maiori, interim à mi-
nori duci videatur. Causa verbi: Cicero in secunda Philippica, Quid indignus, quã viue-
re eũ, qui imposuit diadema: cum omnes fateantur iure interfectũ esse, qui abiecit?

Hic si cõmittas Casarè & Antoniũ ducta fuerit argumèntatio à maiori: Neq; enim
aliud demonstrare vult Cicero, quam iure occidi potuisse Antonium, eò quod Cæsarem
iõ maiori iure occisum esse omnes faterentur. At si causas occidendi compares inuenies,
iã contrario mo do habebit. Est enim hæc vs argumentationis. Minor causa fuit occiden-
di Cæsaris, qui diadema sibi imposuit reiecit, quã Antonij qui illud imposuit: quare si il-
lũ omnes iure occisum esse fateantur, quid indignus quã viuere Antonium illo logè sceler-
tiosum? Hieronymus aduersus Iouinianũ. Si altissima illa subtilitas cecidit, hæc cade-
re nõ possit: Si in celo ruina, quãto magis in terra? Hic confer angelicã illam creaturã & cre-
lo lapsam cũ genere humano, & à maiori ducta erit argumèntatio. R. vñ, voca id ma⁹,
more Aristotelico, quod est verisimilius: minus, quod est dissimilius: iã cõtrã à minori du-
cta erit. siquidè minus erat vero consonũ altissimã illam subtilitatẽ cadere posse, quã quò
minimè: quocirca si illa cecidit, quid nisi cadere possit & homo? Atque hoc posteriori intel-
lectu ferè hisce nominibus vtuntur, qui hodie dialectica docent. Alij contra, priori. Ego
vtriusq; potius accedendũ sit, dubito. Placent certè mihi hæc quodẽ parte vtriq; neque ita ma-
gni referre puto, hinc an illinc ducta argumèta dicatur, modo inuenire eã dicat inuenietus.

E X E M P L A S I M I L I V M.

Quædamodũ dicere solebat Philoxenus, carnũ suauissimas esse eas, quæ carnes nõ sint,
& pisciũ quoq; eos qui nõ sint pisces: sic in philosophia, ea cũ primis ducit ac alliciat ani-
mos iuuentũ, neq; philosophicè nimis, neq; accuratè nimis tractatur. Author Plutarch.

Philoxenus Erytidis filius, & Gnato Sticulus, gula proceres, imò vero interreni-
perditique gulones, cõmuni adhibiti, emigere se in pularias soliti erãt, vt abstinentibus cæteris,
soli epulis amplter fruereutur. Ita hodie quidam, studia liberalium lartium docere,
aut scribere ingressi, vocabulis fordidis & ex intima plebei sermonis sece acceptis, foxat ad
contaminant omnia: vt bonis mentibus, & præclaris ingenijs inde auerfis, soli ipsi rerũ
potiantur, ac citra æmulum regnent. Ex Hermolao Barbaro.

Fuit quidam tempore Alexandri Magni, qui cam longo vsu tenebat artem, vt ex cer-
to intervallo, grana ciceris, sine frustratione in foramen acus infereret: qua re cum confi-
dit se placiturum regi, ac magnũ aliquid ab illo reportaturum: modico ius leguminis
donatus est, digno me Hercules tali artifice præmio. Ita qui discedit arte professi, secula
iam aliquot, aliud nihil quã nugacissima quardã & per manus tradita in scholis decantat
sophismata, nõne digni sunt, qui nõ dico modico vno aut altero, sed plauris aliquot fo-
sophismatũ senes iam oneretur: Errauit, honorètur dicere erat in animo. Ex Quintiliano.

Vt in vrbe defendenda nihil prodest, cæteras quidè portas omnes esse clausas, modò
vna aliqua pateat per quã hostes recipiatur in vrbe: ita parũ profuerit inueni, si à cæ-
teris voluptatibus abstineat, dũ ab vna quapiam in profundum vitiorum præceps agatur.
Ex Plutarcho de audiendis poematis.

Quomodo in vitibus pãpini, & palmites esse solent in causa, cur botri fimbide occul-
tur obumbratique lateant: ita in dictione poetica, propter circumfusas vndique fabulas,
multa non animaduertuntur à iuuentute re, alioqui futura vel vtilissima. Ibidem.

Tanquã ille qui gallos infeliciter pinxerat, puero mandauit, vt veros gallos quamlon-
gissime à tabula abigeret: sic adulator nihil æquè timet, atque veri cuiuspiam amici ac-
cessum. Ex eodem de dignoscendo adulatore, & amico.

Cicero familiarium epistolariũ, lib. 5. In ludis gymnicijs, inquit mos erat præcones quo-
que ipsos corona ante ludorum missionem donari: verum hi, cum cæteris coronas impo-
sissent victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiant, sibi tamen alium ad-
hibebãt præconem, ne sua voce ipsi se victores esse pronuntiaret. Hoc modò & nos, aliò-
quid quidè virtutes pleno ore laudabimus, nostras consue in oculo sinequò, dum ahus.

intererit. nos Boetium, quando usus magis in hunc morem triiuit ea nomina, sequamur. Opposita sunt, quae repugnant unum uni. sic ut neque alterum de altero, neque ambo de tertio dici possint. Ea Aristoteles ius ferme uerbis diuidit. Alterum (inquit) alteri opponi dicitur quadrupliciter, uelut quae sunt ad aliquid, uel ut contraria, uel ut priuatio & habitio, uel ut affirmatio & negatio. Vt ad aliquid opponuntur, sicut duplum dimidio. Vt contraria sicut malum bono.

Vt secundum priuationem & habitationem, sicut caecitas & uisus. Vt affirmatio & negatio, sicut sedet & non sedet. Vtque paucis dicamus, omnia aut relata sunt, aut contraria, aut priuatiua, aut contradietia. Ad aliquid quae & relata dicuntur sunt ea, quae secundum hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur. Vt seruus, domini dicitur seruus: & dominus, serui dominus. sic pater, filij pater dicitur: & filius, patris filius: & totum, dicitur partis totum: & partes totus esse partes dicuntur. Potest autem dubitatione dignum uideri, cum tantum unum uni dixerimus opponi, quomodo id constare possit in relatis, cum unius domini multos uideamus seruos: unius patris multos filios esse. Certum est enim, hunc patrem & hos filios relata esse, similiter hunc dominum, & hos seruos. Sunt qui credant filios referri ad patrem, & seruos ad dominum, multos ad unum, non quatenus multi sunt, uel hi singuli, sed quatenus communis ratio est in omnibus, & filiorum & seruorum, quemadmodum in istis, patris & domini. Scotus omnium qui philosophia tractauerunt, disputator multorum consensu acerrimus, uoluit in patre qui multos habet filios, multa proinde nomina respectusque esse patris, quemadmodum in iurisperit, patri sua in quemque filium describeret patriam potestate: & domino in quemque seruum, proprium discretumque, ius mancipij. Sed re-

Opposita.

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

Oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

Ad aliquid.

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

Scrupulus.

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

Solutio.

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

conditiora sunt haec, neque nostrae (quod aiunt) farraginis: ergo reliqua prosequamur. Contraria sunt & repugnantia, quorum utrumque potest simul existere, & alterum sine altero esse. Vt calidum & frigidum contraria sunt, existuntque utraq; simul. Quod quidem in contradictione fieri non potest, nec in priuatione: quorum si est alterum, non potest alterum esse. In relatis uero non potest alterum sine altero esse, non enim potest esse dominus, ut non sit seruus: nec diuerso seruus, ut non sit dominus. At calidum nihil repugnaret esse, ut non esset frigidum: nec nigrum ut non esset album. Priuatio est defectus alicuius in eo, quod id natum est habere. Vt caecitas est defectus uisus, non in quouis, nec enim lapis caecus dicitur, sed in eo quod natum est uidere. Sic mutum esse, non cuiusque est, sed eius, quod natum est loqui: & demens, eius quod sapere: & mortuum, eius quod uiuum esse possit. Contradietia sunt, quorum negatur uno id ipsum, quod est altero affirmatum, Vt sedere, non sedere: currere, non currere. Quod dicimus autem negari uno id ipsum quod est affirmatum altero, hoc eo pertinet: nam si dicas hominem aliquem currere: & aliquem hominem non currere, non contradietum ista: potest enim utrumque esse uerum: nam potest aliquis homo currere, ut Cicero: & simul aliquis non currere, ut Cato: uerum non negatur de uno, quod erat affirmatum de altero. Quare ut contradietum, necesse est id ipsum neges quod affirmasti: ut quoniam dixisti aliquem hominem currere, neges currere alique, hoc est, nullum dicas currere. Estque ea perpetua, & immota contradietium lex, ut de omni re necesse sit uere alterum contradietium dici, utraq; de nulla. Differentia sunt, quae sic repugnant, ut non certo ductum contra unum dirigatur, sed satis est substantiis inter se esse dimota. Vt Cicero, & Cato differunt, quonia non est

id est, materiae, oppositi, iustitiam. Contraria. *opposita. si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

Priuatio. de eo de, se hinc ad d.

Contradietia. de eo de, se hinc ad d.

Differentia quae sunt. si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

si simul ex eodem respectu in alio possit esse priuatio oppositorum diuersio seu ratio non est contraria

quodammodo potest esse in eo quod id natum est uidere. Sic mutum esse, non cuiusque est, sed eius, quod natum est loqui: & demens, eius quod sapere: & mortuum, eius quod uiuum esse possit. Contradietia sunt, quorum negatur uno id ipsum, quod est altero affirmatum, Vt sedere, non sedere: currere, non currere. Quod dicimus autem negari uno id ipsum quod est affirmatum altero, hoc eo pertinet: nam si dicas hominem aliquem currere: & aliquem hominem non currere, non contradietum ista: potest enim utrumque esse uerum: nam potest aliquis homo currere, ut Cicero: & simul aliquis non currere, ut Cato: uerum non negatur de uno, quod erat affirmatum de altero. Quare ut contradietum, necesse est id ipsum neges quod affirmasti: ut quoniam dixisti aliquem hominem currere, neges currere alique, hoc est, nullum dicas currere. Estque ea perpetua, & immota contradietium lex, ut de omni re necesse sit uere alterum contradietium dici, utraq; de nulla. Differentia sunt, quae sic repugnant, ut non certo ductum contra unum dirigatur, sed satis est substantiis inter se esse dimota. Vt Cicero, & Cato differunt, quonia non est

RODOL. AGRIC. DE INVENT.

161. vixt ex tempore... Cicero quod Cato, non tamen sic differunt, ut calidum, & frigidum...

Cicero quod Cato, non tamen sic differunt, ut calidum, & frigidum: calido enim nihil opponi potest aliud, quod eodem modo cum ipso quo frigidum pugnet. At quemadmodum Cato à Cicerone distat, sic etiam Scipio, sic Lælius, sic quemcumque alium hominē sumas distabit. Quapropter neque colores quos medios uocant, contrarij inter se erūt. Quemadmodum enim flauus à cæruleo, sic etiā indicus, & ruber, & uiridis distat:

& potest ex quolibet colore in quemuis, & per quemlibet ex albo in nigrum fieri transitus. Similiter saporum etiam diuersæ species contrariæ non sunt, sed uerius differētes. Sic quæcumque aliæ sunt multæ species, sub uno genere comprehensæ non magis censendæ sunt contrariæ, quam iustitia, temperantia, fortitudo, reliquæque species uirtutum. Differunt autē omnia, aut solum ut singula: ut singuli inter se homines, singuli quæcumque indiuidua sub una continētur specie. Aut specie: ut quæcūque indiuidua sub diuersis sunt speciebus, uel ipsæ, inter se species diuersæ, ut hic homo & hic equus, & homo & equus. Aut genere: ut quæ uel diuersorum sunt generū, ut uitis & equus: quorum hic animalis est species, illa plantæ, & ipsa quoque genera diuersa, ut animal & planta. Possumus addere istis ea, quæ prædicamentis differunt, ut homo & candor, quorum homo substantia, candor est qualitas. Quæcumque ergo prædicamentis differunt, genere differūt, & quæ genere, etiam & specie: & quæ specie, singulatiim differunt. Contrā, quæcumque singula sunt eadem, hoc est, quæ numero una dicuntur, etiam species sunt eadem: & quæ specie, ea genere: & quæ genere, prædicamento quoque sunt eadem. Quo fit, ut maxima differentia, & minima unitas sit in prædicamento: contrā, minima differentia, maxima unitas sit in singularibus. Quorumcumque autem duorum, alterum

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'Differentiā dicitur', 'quæcumque aliæ sunt multæ species', and 'in prædicamento: contrā, minima differentia, maxima unitas sit in singularibus'.

DIALECT. LIB. I.

de altero negatur, ea ut minimum singulatiim, hoc est, numero oportebit differre. Nolim autem quemquam sefellerit nominis huius ambiguitas, qua dicimus aliqua singulatiim, uel numero eadem esse, uel differre. Quandoque enim aliqua numero eadem uocamus, quantum ad substantiam suam pertinet, ut idem numero dicimus hominem & animal rationale: quoniam eadem est utriusque substantia: & Ciceronem unum numero dicimus, quoniam nulla est ipsius ad seipsum differentia. Quandoque uerò denominatione dicimus eadem: ut idem numero dicimus Ciceronem & eloquentē: non quod eadē sit Ciceronis & eloquentiæ substantia, sed quod insit in Cicerone eloquentia, atque ob id, idem & Cicero & eloquens uocetur. Verū in præsentia de eis solum dicimus, quæ substantiis eadem sunt, atque differunt, quoniam denominatione idem differens à se dici potest: ut Cicero uir, à Cicerone puero, non substantia, sed ætate differt: & cōtra, quæ maximè differūt, eadem dicūtur: ut idem & homo, & musicus, & pater dicitur, cū substantiis hæc tria & prædicamento differant. Sanè omnia argumenta huiusmodi. In foro est, ergo non est ruri: Et illo tempore factum est, ergo non est hoc tempore factum: Et mea res est, ergo non est tua: Et huius est filius, ergo non illius: ad hunc locum rediguntur. Quoniam enim ea natura est rerum, ut tantum unum aliquod istorum de re dici possit, (nec enim potest aliquid nisi in uno loco esse, nec nisi in uno tempore factum esse, quæque reliqua similis sunt conditionis,) ergo cum unum aliquod de re affirmaueris: reliqua omnia, quæ ab eōdem genere differunt, negabuntur de eadem. Erit fortasse, cui uideatur, neque repugnantia ab aliis locis, neque ipsa quidem inter se opposita, & differentia, satis diligenter esse discreta. Nam ut prius de hoc di-

Dupliciter ali-... qua dici eadē numero.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including phrases like 'in præsentia de eis solum dicimus'.

Handwritten marginal note: 'in prædicamento'.

Handwritten marginal note: 'V' horū locorū'.

Handwritten marginal note: 'Obiectio prior'.

Obiectio. tria alterum sine altero esse posse, cum Aristoteles secundo lib. de celo confirmet, terram non posse esse sine igni, eo quod necessarium sit, contrariorum aut vtrunque esse, aut neutrum. Sanè quæ Aristoteles eo in loco dicit, ea in solis elementis locum habere vel hinc liquet, quod idem ait in Categoriis, posse alterum ex cõtrariis esse, vt non sit reliquum. Et quod verat sanitatem sine ægritudine esse? quid sine nigro album? quid fortitudinem sine timiditate? Cicero in rhetoricis contrarium finit hoc modo: Contrarium est, quod positum in genere diuerso, ab eo cui contrarium esse dicitur, plurimum distat: vt frigus calori, vite mors. Hodie vulgus ea sic finit: contraria sunt, quæ sub eodem genere posita, plurimum à se inuicem distant, & eidem subiecto quod modo eorum fit capax vicissim insunt, à quo se mutuo expellunt, nisi alterum eorum insit à natura. Quapropter neque colores.] Rectè illud, colores medios non esse inter sese contrarios. Verùm illud interim male habet animum meum, quod non video, quo modo his non conueniat contrariorum finitio. Contraria (inquit Rodolphus) sunt repugnantia, quorum vtrunque potest simul existere, & alterum sine altero esse. Iam repugnare inter se medios colores, verbi causa: rubrum & viride, est manifestum, cum ita inter sese distendant, vt neutrum possit dici ipsium esse quod alterum. neque est cur negemus posse ea simul & separatim esse. quo fit, vt coloribus mediis tota conueniat contrariorum finitio: quod si demus, iam ne cõtrarios quidem eos esse inficiari poterimus. Et (vt obiter quædam addamus his etiam absurdiora) quis non videat, omnibus propemodum differentibus accommodari posse definitionem contrariorum quam ponit Rodolphus? an non repugnantia sunt Cato & Cicero? nonne eodem tempore ambo fuerunt? nonne rursum, solus Cicero fuit, Cato iam mortuus? Quid? scientia & virtus, nonne ita per se distident, vt non possit alterum dici ipsium esse quod alterum, ac proinde repugnantia sunt? Sane profecto, neque negari potest, & simul ista & separatim esse posse: quamobrem hæc quoque iam non bis iuxta Rodolphi finitionem dicenda erunt contraria: quo quid dici queat absurdus? Quod ad me attinet, malle ego hac parte alterius audire sententiam, quam quod sentiam ipse, temere effutire. Et quidem ante omnia non puto villo modo esse faciendam mihi, vt sine causa videat fugillare voluisse Rodolphum, hominem longe ælior merita de studiosis omnibus: cuius etiam nomen mihi venerandum quiddam præ se ferre videretur. certè quoties nominatur à me, honoris gratia nominatur: ac proinde vellem equidem, id quod iam dixi, digniorem me patronum contigisse homini longè doctissimo, qui tueri sic posset hæc eius finitione, vt ostenderet, quomodo falsa illa, ea quæ differentia ab Rodolpho ipso dicuntur, submoueri queant ex albo contrariorum. Ego tamen quantum licuit studio id eggi, vt mihi vel archetypum ipsum, vel aliqui emendatum aliquod cõpararem exemplar: hæc tamen spe frustratus sum: neque vllum aliud contigit, quam quod excussit Louanij, in finitibus propemodum mendis contaminatum est: quorum vt pars maxima relictis in typographos potest, vt quod in capite de partibus orationis, toties cum totius sententiæ iactura, pro enumeratione legitur enuntiatio, & ibidem in exemplo Quintilianij pro gladio gaudium, aliaque id generis propè innumera: ita quedam rursum, quemadmodum partium iam indicauimus, partium suis locis indicantur sumus, non illorum vel incitata vel negligentia irrepuisse, sed initio partium emendatè scripta fuisse mihi videntur. Apparetque, exemplari illos vios esse, quod aut scripserit aut dicitur Rodolphus ipse, verum non in hoc tamen dicitur aut scripserit, vt sic prodiret in lucem: sed vt post mensam vnium aut alterum, sub incidem reuocatum, emendaretur diligentius: & si quæ adhuc labecula: ita vt solet, occurrerent, ex quâ exactissima cura eluerentur. Ergo vt tandem aliquando veniamus ad id, quod in præsentia agitur, non negauerim ego ab Rodolpho scriptum sic esse vt exemplaria habent: sed & illud e contrario autem contendere, nihil minus illi scribere voluisse, quod id quod scripsit: vt ita calami lapsus verus dici possit quam hominis. Distulerat superius repugnantiâ in opposita & differentia, feceratque vnũ genus oppositorum contraria. Itaque contraria ipsa definiturus, mirum non genus proximum, id est opposita, in illo tum ponere fini-

Dilutio.

tionem decreuerat: quod si fecisset, nihil profusum esset admissum flagitij. Nunc cum vtrunque nomen, tam repugnantium quam oppositorum, recitati adhuc memorie hareret, alterum (vt fit) pro altero incurrit in calumiam. Nos ergo non tam id quod calami error expressit, quam quod author ipse proculdubio scribere voluit, in contrariorum finitionem ponamus, legamusque hoc pacto: Contraria sunt opposita, quorum vtrunque potest simul existere, & alterum sine altero esse. Id si faciemus, continuò excluda erunt omnia ea, quorum mentionem iam fecimus, quando nihil horum omnium est, in quod competat nomen oppositorum, eo dumtaxat intellectu, quo opposita definit Rodolphus. Et in præsentia quidem hæc sola ratio tollendi crispi huius mihi occurrit: quæ si cui minus probatur, is meliorem afferat, & nos minime pertinaciter erimus in sententia nostra. Porro quod memini de speciebus colorum & saporum, de his multa Aristoteles in libro de sensu & sensili. Et de coloribus rursum Aulus Gellius libri secundi capite vigesimo sexto. Differunt autem omnia.] Dicit id, quod hodie longe decantauimus, eum esse apud omnes, nempe trifariam aliqua eadem aut differentia siue diuersa dici genere, specie, & numero. Genere eadem sunt, quæ sub eodem genere continentur, vt temperantia & fortitudo, quorum genus est virtus. Diuersa genere dicuntur, quæ sub vnium genus non cadunt, vt equus, velocitas. Specie eadem sunt, quæ eadè specie obtinuerunt, vt Virgilius, Cicero. Diuersa, quæ eadem specie non continentur, vt hæc vulpes, hic leo. Numero eadem dici solent, quorum inter numerandum alia ab aliis non discernuntur. Atque id rursum quatuor fit modis: nomine, finitione, proprio, & accidente. Sed cum horum plena sint omnia, nos eis ommissis, pergamus ad alia. Quæ praedicamets differunt. Nimis quam ridiculè illi, qui somniant interesse nescio quid inter differentiat: uasi diuersa ea sola dicantur, quæ in diuersis insunt Categoriis: reliqua, differentia. Cuius farinae est & illud, quod est apud Petrum illi sumi Hispaniensem, aliud esse autem præsentare, aliud repræsentare. Præsentat (inquit) vox seipsum præsentat re significatam. Erit fortasse cui videatur.] Duas assert obiectiões aduersus ea quæ hoc capite dicta sunt. Earum prior hæc est, Opposita omnia etiam sunt differentia: ergo non fuit faciendum Rodolpho, vt locum hunc repugnantium in opposita differentiaque diceret. Cui obiectiõni hunc in modum occurrit ipse. Contradictoria, inquit, & priuatiuum nullo modo differentia dici queunt, propterea quod ea tantum differre dicuntur, quæ vtraque sunt: contradicentium verò & priuatiuorum alterum semper non est. Contraria autem & relatiua, si non cum suis quæque oppositis, sed cum alijs quibusdam conferantur, nihil vtiq; veteri, dici illa & differentia, vt si patrem nepotem, album rubrum, maritum socero aut socri compares. Quoties autem cum suis committuntur oppositis, vt cum nigro album, pater cum filio, cum vxore maritus: iam est possent fortasse differentium vtrunque appellationem recipere eo quod vel genere vel specie different: aptius tamen opposita dicuntur, propterea quod non quoquo modo, sed certa quadam lege alterum ita contra alterum dirigitur, vt opponatur vnium vni: quod non fit ita in differentibus. Itaque in summa hoc dicit, Si differentium vocabulo intelligerentur omnia ea, quæ quomodoocumque ita inter se pugnant, vt neutrum queat dici esse id ipsum quod alterum dari possit, & contraria quoque & relatiua differentia esse. Atqui nunc ea sola hoc nomen donamus, quæ nullo certo ductu inter se pugnant, sed substantijs modo dinota sunt, possuntque plura repugnare vni: cuiusmodi haud quaquam sunt contraria & relatiua, quoties ad ita ea referuntur opposita. At enim repugnantia (inquit) parsa sunt diffusula: que per locos omnes, quocirca parũ considerate fecit Rodolphus, qui suum illis locum descripsit. Hanc quoque cauillatiunculam ita refellit Rodol. vt dicat repugnantia bifariam considerari posse: principio, ita vt ipsa inter se conferantur, æque hæc ratione per alios ea locos diffusula non esse. deinde, vt spectentur singula seorsum, ac sic certe, vt ne ipsorum inter se fiat comparatio: quo pacto repugnantia ea nomen amittere, & per omnes locos diffundi, Verbi causa. Dulcedo si conferatur cum amaritudine, ad solum hunc oppositorum pertinuerit locum. Confer eandè saporum iam species erit: confer cum dulcedine hæc

Eadem & diuersa.
Genere.

Specie.

Numero.

Obiectio prior.
Dilutio.

Summa solutiõnis.

Obiectio altera.

aut illa, & genus dicitur, eadem collata melli est adiacens, albo contingens &c. Complectimur tamen nonnunquam hinc inde repugnantia.] Creberrimum est hoc genus argu- mentandi apud auctores, ut mirum mihi videatur, eos qui vulgò dialectica in gymnasiis doceant, nihil aliud in ore habere quàm illa Hispaniensia: albus est, ergò niger non est: cæcus est, ergò non videt: homo est, & non fanus, proinde aeger. Quam argumetandi for- mam ut non improbo, ita illam in alteram scio apud auctores omnes longè esse frequen- tiorum: cuius aliquot subiiciemus exempla.

Si summum malum est vivere cum doloribus, consentaneum est, summum esse bo- num vivere cum voluptate. Ex Ciceroe primo libro de finibus.

Bonum liberi, misera orbitas: bonum patria, miserum exilium: bonum valetudo, misere- rum morbus: bonum integritas corporis, misera debilitas: bonum incolumis acies, misera cæcitas. Ex eiusdem operis libro quarto.

Quintilianus lib. 12. Age, non ad preferendos studiorum labores necessariam frugalita- tem: quid ergo ex luxuria spectat?

Idem lib. 5. Frugalitas bonum, luxuria enim malum. Si malorum causa bellum est, e- rit emendatio pax. Si veniam meretur qui imprudens nocuit, non meretur premium qui imprudens profuit.

Si illæc quæ calidiora sunt difficiliora gelu coguntur: congruens est, ut quæ frigidiora sunt, faciliè cogantur. Ex noctibus Gellianis, libri decimi septimi cap. 8

Si futilitatem fugimus, sapientiam sequamur: & bonitatem, si malitiam. Sic in topicis Cicero.

Si anima quæ peccat, ea morietur: ergo quæ non peccat, ea vivet. Ex Hieronymo.

Si Evangelium est virtus dei in salutem omni credenti, ergo in perditionem omni non credenti. Ex epistola ad Romanos.

Quia deus gratia movetur, ergo & irascitur. Ex Lactantij libro de ira dei.

Nam si deus non irascitur impijs atque iniustis, nec pios vitæ iustisque diligit. Ex eodem.

Si eius qui malè facere cupiat, non facta solum, sed & propositum odisse vicisiquæ oportet: gratia econtrario habenda est bene facienti cupido, etiam si nequeunt id quod velint perficere. Ex libello Plutarchi, de discernendo amico, & adulate.

Cicero in quadam Philippica: Cuius singularem prudentiam admiramur, eius stultitiam timeamus. Quamquam hic magis simplex illud argumentandi genus subesse apparet, ac si dicat hoc modo: In Cæsare Octavio singularis inest prudentia, ergò stultitia in eo non est. Cui non dissimile est illud Fabij Quintilianij, Qui sapiens est, stultus non est.

Illud verò argumentandi genus.] Verba sunt Medæ apud Ovidium, qua dere ita Quintilianus libro octavo. Nam cum sit rectum, nocere facile est, prodesse difficile: venientius apud Ovidium Medea dicit, Serrare potui, perdere an possim rogas?

Quid discriminis sit inter locos suos, & aliorum.

CAP. XXXVIII.

Præter hos autè quos hæctenus executi sumus locos, alij quidem alios quàm nos quosdã fecerunt, & quosdam traditos à nobis præterierunt: neque, vel eisdem nominibus omnes, vel eodem disposuerunt ordine. Cicero quidem antecedentia, consequentia, repugnantia posuit: quæ si ita capiuntur, quemadmodum ille voluit ea accipi, ostenduntur.

Quid intersit in ter locos Rodolphi & aliorum.

Id discussum est supra cap. 21.

dimus inter locos nequaquam posse poni. At ea quæ nos propria, quæ finem, quæ destinata, quæque etiam in tres diuisa locos applicita diximus, in nullum Ciceronis locum poterunt includi. Quod quidem de fine, & destinatis per omnes eum locos facile est videre. sed proprij locus inter antecedentia ponetur fortasse: sed eo pacto, quo contendimus omnes fere locos inter antecedentia posse numerari, & quo antecedentia non esse locum docuimus. Applicita autem, ut locum & tempus, voluit Cicero ut inter adiuncta ponerentur. Sed Boëtius ex his credidit probabile solum duci argumentum: at ex loco & tempore sæpè necessarium ducitur. Ut, quod non uolauerit Clodius sacra Bonæ deæ Romæ, cum sacrorum tempore non Romæ fuerit, sed Interamnæ. Simul hic ex loco & tempore ductum est, & quidem necessarium argumentum.

Non potest culpa malè consultorum ante Phocensè bellum in Demosthenem conferri, nõdum enim Republicam attigerat: ex tempore est. Non possunt Sydera ali humore, nullus enim humor eò peruenire potest: ex loco sumitur. Ita ex connexis: non es imperator meus, quoniam non sum miles tuus. Quæ omnia argumenta coherent rectè, & necessario consurgunt.

Ergò fortasse iam dicemus ea ex antecedentibus esse ducta: quòdque ineptissimum est, cum locum ex quo inuenire debeas cognitum antè esse oporteat, quàm inuenire ex ipso queas, nos contra, cum inuenerimus constituerimusque, necessarium sit an probabile argumentum, tum demum ex quo ductum sit loco cognoscemus. Adiacentia etiam, actus, & subiecta, itidem in adiunctis esse censentur: similiter & contingentia, sex non per se loci in unum, hoc est, quàm ampla facultas, in quantas coacta non per se angustias? Themistius fortè hos inter communitè accidentia posuerit: nisi tamen subiecta ad materiam maluerit referre.

Handwritten notes in Latin and Greek:
ad huc
p. 110
p. 111
p. 112
p. 113
p. 114
p. 115
p. 116
p. 117
p. 118
p. 119
p. 120
p. 121
p. 122
p. 123
p. 124
p. 125
p. 126
p. 127
p. 128
p. 129
p. 130
p. 131
p. 132
p. 133
p. 134
p. 135
p. 136
p. 137
p. 138
p. 139
p. 140
p. 141
p. 142
p. 143
p. 144
p. 145
p. 146
p. 147
p. 148
p. 149
p. 150
p. 151
p. 152
p. 153
p. 154
p. 155
p. 156
p. 157
p. 158
p. 159
p. 160
p. 161
p. 162
p. 163
p. 164
p. 165
p. 166
p. 167
p. 168
p. 169
p. 170
p. 171
p. 172
p. 173
p. 174
p. 175
p. 176
p. 177
p. 178
p. 179
p. 180
p. 181
p. 182
p. 183
p. 184
p. 185
p. 186
p. 187
p. 188
p. 189
p. 190
p. 191
p. 192
p. 193
p. 194
p. 195
p. 196
p. 197
p. 198
p. 199
p. 200
p. 201
p. 202
p. 203
p. 204
p. 205
p. 206
p. 207
p. 208
p. 209
p. 210
p. 211
p. 212
p. 213
p. 214
p. 215
p. 216
p. 217
p. 218
p. 219
p. 220
p. 221
p. 222
p. 223
p. 224
p. 225
p. 226
p. 227
p. 228
p. 229
p. 230
p. 231
p. 232
p. 233
p. 234
p. 235
p. 236
p. 237
p. 238
p. 239
p. 240
p. 241
p. 242
p. 243
p. 244
p. 245
p. 246
p. 247
p. 248
p. 249
p. 250
p. 251
p. 252
p. 253
p. 254
p. 255
p. 256
p. 257
p. 258
p. 259
p. 260
p. 261
p. 262
p. 263
p. 264
p. 265
p. 266
p. 267
p. 268
p. 269
p. 270
p. 271
p. 272
p. 273
p. 274
p. 275
p. 276
p. 277
p. 278
p. 279
p. 280
p. 281
p. 282
p. 283
p. 284
p. 285
p. 286
p. 287
p. 288
p. 289
p. 290
p. 291
p. 292
p. 293
p. 294
p. 295
p. 296
p. 297
p. 298
p. 299
p. 300
p. 301
p. 302
p. 303
p. 304
p. 305
p. 306
p. 307
p. 308
p. 309
p. 310
p. 311
p. 312
p. 313
p. 314
p. 315
p. 316
p. 317
p. 318
p. 319
p. 320
p. 321
p. 322
p. 323
p. 324
p. 325
p. 326
p. 327
p. 328
p. 329
p. 330
p. 331
p. 332
p. 333
p. 334
p. 335
p. 336
p. 337
p. 338
p. 339
p. 340
p. 341
p. 342
p. 343
p. 344
p. 345
p. 346
p. 347
p. 348
p. 349
p. 350
p. 351
p. 352
p. 353
p. 354
p. 355
p. 356
p. 357
p. 358
p. 359
p. 360
p. 361
p. 362
p. 363
p. 364
p. 365
p. 366
p. 367
p. 368
p. 369
p. 370
p. 371
p. 372
p. 373
p. 374
p. 375
p. 376
p. 377
p. 378
p. 379
p. 380
p. 381
p. 382
p. 383
p. 384
p. 385
p. 386
p. 387
p. 388
p. 389
p. 390
p. 391
p. 392
p. 393
p. 394
p. 395
p. 396
p. 397
p. 398
p. 399
p. 400
p. 401
p. 402
p. 403
p. 404
p. 405
p. 406
p. 407
p. 408
p. 409
p. 410
p. 411
p. 412
p. 413
p. 414
p. 415
p. 416
p. 417
p. 418
p. 419
p. 420
p. 421
p. 422
p. 423
p. 424
p. 425
p. 426
p. 427
p. 428
p. 429
p. 430
p. 431
p. 432
p. 433
p. 434
p. 435
p. 436
p. 437
p. 438
p. 439
p. 440
p. 441
p. 442
p. 443
p. 444
p. 445
p. 446
p. 447
p. 448
p. 449
p. 450
p. 451
p. 452
p. 453
p. 454
p. 455
p. 456
p. 457
p. 458
p. 459
p. 460
p. 461
p. 462
p. 463
p. 464
p. 465
p. 466
p. 467
p. 468
p. 469
p. 470
p. 471
p. 472
p. 473
p. 474
p. 475
p. 476
p. 477
p. 478
p. 479
p. 480
p. 481
p. 482
p. 483
p. 484
p. 485
p. 486
p. 487
p. 488
p. 489
p. 490
p. 491
p. 492
p. 493
p. 494
p. 495
p. 496
p. 497
p. 498
p. 499
p. 500

RODOL. AGRIC. DE INVENT.

Ego istos locos exactissime distinguendos arbitror, ausimq; constanter affirmare, nullos omnium crebrius, aut expeditius usu venire. Quod non solum qui poetas oratoresque reuoluet, uerum esse sciet: sed et qui philosophos eos excutiet, qui intimam et in abdito positam scrutatur rerum naturam, nedum qui mores hominum tractant, quorum omnis professio circa ista uersatur labor. Namque ex iis qui in substantia sunt atque ex causis, ut certissima et indubitata eruntur argumenta, ita rarae felicitatis est, ut sit eorum nobis copia parata. Cum sint enim exactissime coniuncta rebus, plerumque perinde sunt ac res ipse, aut cognita nobis, aut ignorata. Locum quem ex partium enumeratione Cicero, et Themistius ex diuisione uocauit, non putavi ponendum. Nam si partes omnes cum collegero, ad totum deinde progrediar: partem ergo domus mea est: aptum est id argumentum et loco qui a partibus dicitur duci. Si sic dicam, habet iustitiam, fortitudinem, modestiam, prudentiam, ergo omnes uirtutes habet: a specie est. Sin dixerò, est uirtus, et non prudentia, iustitia, temperantia, ergo fortitudo: sic etiam, est pars domus, et non teetum, paries, tabulatum, ergo fundamentum: a differentibus ducta erant haec argumenta. Cumque non sit alius diuisionis et partium enumerationis apud auctores ullus usus, mihi haudquaquam necessarius uidetur locus, qui ex istis descripius est: cum proprie et aptissime ad illorum quos dixi locorum naturam accommodentur. Tum locus qui Themistii est de generantibus, ab efficientibus nobis erit: non est enim aliud generare rem, quam efficere. Corruptentia uerò priuatiua sunt: corrumpere namque nihil est efficere, sed solum id quod est ut non sit eniti. Vsum etiam inter locos pon-

duplex natura apparet, et quae constanter affirmare, nullos omnium crebrius, aut expeditius usu venire. Quod non solum qui poetas oratoresque reuoluet, uerum esse sciet: sed et qui philosophos eos excutiet, qui intimam et in abdito positam scrutatur rerum naturam, nedum qui mores hominum tractant, quorum omnis professio circa ista uersatur labor. Namque ex iis qui in substantia sunt atque ex causis, ut certissima et indubitata eruntur argumenta, ita rarae felicitatis est, ut sit eorum nobis copia parata. Cum sint enim exactissime coniuncta rebus, plerumque perinde sunt ac res ipse, aut cognita nobis, aut ignorata. Locum quem ex partium enumeratione Cicero, et Themistius ex diuisione uocauit, non putavi ponendum. Nam si partes omnes cum collegero, ad totum deinde progrediar: partem ergo domus mea est: aptum est id argumentum et loco qui a partibus dicitur duci. Si sic dicam, habet iustitiam, fortitudinem, modestiam, prudentiam, ergo omnes uirtutes habet: a specie est. Sin dixerò, est uirtus, et non prudentia, iustitia, temperantia, ergo fortitudo: sic etiam, est pars domus, et non teetum, paries, tabulatum, ergo fundamentum: a differentibus ducta erant haec argumenta. Cumque non sit alius diuisionis et partium enumerationis apud auctores ullus usus, mihi haudquaquam necessarius uidetur locus, qui ex istis descripius est: cum proprie et aptissime ad illorum quos dixi locorum naturam accommodentur. Tum locus qui Themistii est de generantibus, ab efficientibus nobis erit: non est enim aliud generare rem, quam efficere. Corruptentia uerò priuatiua sunt: corrumpere namque nihil est efficere, sed solum id quod est ut non sit eniti. Vsum etiam inter locos pon-

a quid est anis. duplex est notiois esset, hinc unum duplex loci, scilicet quod si uerba...

DIALECT. LIB. I.
sunt, cum recte dicemus à fine: quatum enim ad ueritem pertinet, idem est finis rei qui usus. Descriptionem quam inter locos qui in substantia sunt ille numerauit, ego, quia hoc solum definiendi genus relictum nobis puto, à definitione non discreui: quod id cũ de definitione dicerem, plenius sum profectus sequutus. Præterea quem locum Cicero à notatione, Themistius ab interpretatione, ego à nomine rei malui dicere. Quoniam (ut docuimus) non solum ex interpretatione argumentum nobis præbet nomen, sed in plures patet usus. Quæ uerò similia Cicero, quæque Themistius similia iidem dixit, et esse in qualitate, et quantitate, et maiora etiam esse et minora, ea comparata dixi: quemadmodum Cicero. Namque quem locum Cicero similitum fecit, is in eum qui est inter comparata à partibus recidit. At quæ nos similia dicimus, Cicero ea non habet, Themistius uocauit à proportionem. Quam formam autem dixit Cicero, cum speciem maluisset, nisi quia specierum et speciebus credidit latine non posse dici, eum nunc locum omnes recte an secus speciem appellent. Iam contraria maluisset dicere (ut Cicero) ea quæ opposita uocant omnes, nisi omnes ita uocarent. Casus autem quoniam tenuissimo à coniugatis discrimine seceruntur, estque similis et rarus proinde usus ipsoform, quoniam Cicero in coniugatis inclusit, ego secludenda non putavi. Transsumptionem, uel (ut nos) translationem, in rei nomine ad quod pertinet, rectius posuisse uidemur, quam ut proprium illi daremus locum. Ordo quoque non idem est apud Ciceronem locorum, qui apud Themistium: nec ego quidem sum utrumuis horum secutus. Utque paucis rationem ordinis mei reddam, ita iudicavi primum quemque locorum ponendum, ut esset exactissime quisque cum re coniunctus: proinde ut longius de-

Cap. 2. i. huius lib.
Cicero enim si non bene uelox...
Vide cap. 9. huius lib.
De his cap. 7.
15. ita autem de hoc nomine...

*diar notione
intelligit apli
et efficitur
habetur
sic duplex argumentum
non uerba ab eorum
natura expressio*

RODOL. AGRIC. DE INVENT.

fluxit à substantia rei, posteriorem posui: quo factum est, ut repugnantia ultima fierent, quoniam non modò non arctè cum re cohæreant, sed dissidentia etiam infestaque tollant ipsam, atque subvertant. Quo facilius autem sit omnia uideri, disponam ordinem uelut in tabula, Ciceronis, Themistij, nostròsque locos: eritque præscriptus omnibus numerus, quæ in suo ordine habent. Deinde subjicientur alij numeri qui indicent, ad quem cuiusque locum aliorum conferri unumquenque oportebit. At si quis apud quempiam sit locus qui non sit apud alios, numerus proinde in aliorum ordine apud quos non est, non sit ascriptus. si qui loci etiam in plures aliorum conueniant locos, plures numeros subscriptos habebunt.

Hoc argumèto vitur Demosthenes ipse in oratione ea que τῆς τῶ θεράνης, siue pro Ctesiphonte inscribitur. Verba eius si quis requirat sic habent: τὸ γὰρ φασικὸν ἀνένδον ἄλλων ἐν δὲ ταῖς ἐν δὲ θεράνης ἐπιλιπύμενη τῶ κατα, πρῶτον μὲν ἡμῶς ἐντα δὲ κατὰ, ἔπειτα φασικὸν μὲν βάλει ἐξ ταύτης, καὶ τῆς ἐν δὲ κατὰ πρῶτον, ἔπειτα, θυβραῖος δὲ ὅσον ἐν ἰσροβῶναι παύσειν, ὅτι ἀλόγως ὁμοῦ ἐδίδας αὐτοῖς ἐργασίμοι. E uerba hunc in modum Latina fecit Leonardus Aretinus, Phocensibus aduersus Thebas bellum gerentibus, non me quidem autore, nondum enim tunc in Republica uerfabar, vos Athenenses sic eratis armati, ut Phocensium quidem rebus quanquã iniuste pugnantium, studeretis: Thebanorum autem quibuscumque aduersis letarentini. Nec vos imemto id facere uidebamini. Et que sequuntur. Non possunt sidera ali humore.] Fuere haud scio an Pythagorici, quibus uisum fuit, stellas humore ali. Quorum sententiam hoc argumento refellit Aristoteles, ut dicat humorem eum planè consumptum in, priuquam ad astra possit pertingere: Memini rei eiusdem (nisi tamen memoria me fallit) & Macrobius.

SEQUITUR TABULA, QUA LOCOS Ciceronis & Themistij cum suis, & suos rursum cum illorum locis confert.

LOCI.

RODOL.	CICERO.	THEMIS.	CICERONIS.	THEMISTII.
1	Definitio	1	2	Genus 5 4
3	Species	6	4	Proprium
5	Totum	1	5	Partes 2 7.9.11
7	Coniugata	4	20.21	8
9	Adus		10	Subiecta
11	Efficiens	14	2	12
13	Effecta	15	14	12
15	Locus	10	16	Tempus 10
17	Connexa		18	Contingentia 10 15
19	Nomen	3	3	20
21	Comparata	7.16	17.18	22
23	Opposita	9	19	24
				Differentia 8

CICERO THEMIS. RODOL. THEMIST. RODOL.

1	Totum	1	5.	5.	2	Partes	7	6
3	Notatio	3	19	4	Coniugata	20.21	7	
5	Genus	4	2	6	Forma	6	3	
7	Simile		21	8	Differentia		24	
9	Cōtraria	19	23	10	Adiuncta	15	8.10.16.18	
11	Antecedētia			12	Consequētia			
13	Repugnantia			14	Efficiens	8	11	
15	Effectum		15	16	Comparatio	17.18	21	
17	Iudicium	15	20					

THEMIST. CICERO. RODOL. CICERONIS, RODOL.

1	Definitio	1	1	2	Descriptio		
3	Interpretatio	3	19	4	Genus	5	2
5	Integrum	1	5	6	Species	6	3
7	Pars	2	6	8	Efficiens	14	11
9	Materia	2	6	10	Finis		12
11	Forma	2	6	12	Generatio		9
13	Corruptio	9	23	14	Vsus		12
15	Cōiter accidēs	10	8	16	Iudicium	17	20
17	Simile	16	21	18	Proportio	19	21
19	Opposita	9	23	20	Casus	4	7
21	Coniugata	4	7	22	Diuisio		

RODOL. AGRIC. DE INVENT.

Epilogus dictionum.

Epilogus libri primi.

Osc pacto sunt loci nobis descripti, & proprietates cuiusque naturaeque explicata: intra quorum complexum quicquid ulla de re dici cogitariue potest, venire mihi videtur: siue argumentemur, & aperta directaque fronte certemus: siue turbemus affectibus audientem, & medium inter argumentationem expositionemque cursum quandam sequamur orationis. Quae etiam suos habebit expositio locos, quando probabilius aliud alio, atque uerisimilius exponi certum est: quod nisi locis non fieri, quando ex ipsis omnis ducitur fides, nemo (quod arbitror equidem) negabit. Est autem (ut initio diximus) necesse quicquid ad faciendam ulla de re fide assumitur, aliqua parte ad ipsam pertinere: nec enim ex eo quod nihil attinet, doceri quicquam potest. Quae autem autem, aut intra rem sunt omnia, aut extra, unde primam locorum duximus differentiam, ut alios internos, externos alios uocaremus. Et generalia locorum uelut capita sex fecimus. Duo interiorum: ea quae in substantia sunt, & ea quae circa substantiam. Exteriorum quatuor: cognata, applicata, accidentia, repugnantia. In substantia septem fecimus: definitionem, genus, speciem, proprium, totum, partes, coniungata. Tres circa substantiam: adiacentia, actus, subiecta. Externos cognatorum quatuor: efficiens, finem, effecta, destinata. Applicitorum tres: locum, tempus, connexa. Quinque accidentium: contingentia, nomen rei, pronuntiata, comparata, similia. Repugnantium duos: opposita, & differentia. Funtque isti in summa loci uiginti quatuor, quibus in omnem rem quacumque erutum inuentumque ratione ducitur argumentum. Idque qua uia quoque modo faciendum sit, proximo dicetur libro: quoniam iusto maior huius uoluminis modus exereuit.

omninoque sunt in se
distinguitur expositio
non certum est in affectu
et in summo

Repetitur superior facta locorum diuisio. cap. 2.

Repetit enumerationem locorum, quam fecit cap. 4.

DIALECT. LIB. I.

Finisque sit, si illud addiderimus: Boetium, quique post eum scripserunt de locis singulis locis addidisse quandam (ut uulgò loquimur) maximam, id est, pronunciatum quoddam, una sententia multa complexum, cui indubitata sit fides. Ut de quocumque definitio dicitur, de eo definitum. De quocumque species, de eo genus. Quod non faciendum mihi non ideo, quia id Aristoteles, & Cicero non fecissent, putauit: sed quia in nullum id usum fieri arbitrabar. Primum, quod ut possunt istae maximae fingi illis in locis, qui necessarium praebent argumentum: tamen in eis qui probabile faciunt, parum contemnet, quorum maior sanè pars est. Deinde, quod multi sunt loci, in quibus in nullam certam & satis conuenientem formam concludi haec maximae possint. Itaque uideas Boetium, dum cunctibet loco maximam suam reddere cupit, in angustias quasdam detruendi: ut cum locus latissime sit fusus, maxima in artum prorsus agatur. Et ne omnes locos persequamur, cum de efficientibus dixisset, subiicit maximam: quorum efficientia naturalia sunt, eorum effecta sunt naturalia. Sic de materia, cuius materia deest, & id quod ex ea efficitur deest. Et sic de fine, cuius finis bonus est, ipsum est bonum. Et de forma, tantum quemque agere posse, quantum naturalis forma permiserit. Quasi uero hi loci, quorum amplissimus est ambitus, intra hos conclusi sunt terminos, ut pertineant omnia argumenta ex efficientibus ad esse naturale, uel non naturale: & ex materia ad deesse, uel suppetere: & ex fine, ad bonum, uel malum: & ex forma, ad agere; uel non agere. Adde, quod si quis exactè & penitus cognitam habuerit locorum naturam, nihil erunt ei opus haec maxime, quoniam ultro ferè in animum incurrunt, & apertiores sunt quam ut sint discende. Aut si quis tam prorsus expers

Maximae an locis addenda.

imo uery fecit de aut certo habere in an fidi in effe
to hnt de agipm in ller
Prima causa cur penit uult omi
non sint locis ad
denda maxime. ficut a zero uero

Secunda.

Thoc...

Tertia.

uery id est de uulgariis in
aut de maxime aut si
cialib; q leui ad hantio
negers

ingenij sit, tamque à communi sensu rerum abhorrens, ut aper-
tissima illa, & propemodum per se nota docendus sit, illi ego
nihil magis quæ de locis præcipiuntur profutura credide-
rim, quam Cimmerijs (quos per petua nebulæ caligine o-
pertos tradit poëta) ea quæ de positione syderum, deque ip-
sorum figuris motuque traduntur.

Sive argumentetur.] Quid intersit inter argumentationes & expositionem, de ea re
dictum est nonnihil, primo capite libri huius, & plenissimè explicabitur libri sequen-
tis capite duodecimo, ac deinceps per complurcula capita. Sive turbemus affectibus
audientem.] An in mouendis affectibus etiã sit argumentandum, de eo differere li-
bri secundi capite quarto. Idque qua via quoque modo faciendum.] Facessant ergo,
qui totum hunc locum in tertium reiecerat librum, qua de re post quoque semel iterum-
que dicemus. Quia id Aristoteles & Cicero non fecissent.] Cicero enim non addidisse
illas (vt vocant) maximas, certum est. Quod autem eas ne ab Aristotele quidem additas
ait, id quàm sit verum, secum expendat diligens lector. Ego hoc scio, & si non omnibus,
at quibusdam certè locis ab Aristotele eas adiectas esse, sicut nunquam maximæ sit visus
vocabulo. Sed quia in nullum id vltim fieri arbitrabar.] Quod si quis locis singulis
suas qualdam maximas velit adijcere, atque his ita astringere locos, quasi aliter tractari
non possint, stultum sanè id foret, & perniciosum magis quam vtile: quando incerte in-
terim maxima illæ sunt, atque loci ferè multo latius patent, quam quæ subiectæ eis sunt
maximæ. Non video tamen cur sit improbandum, si in hunc vltim addatur pronuncia-
tum, seu axioma vnum aut alterum, vt illis, qui harum rerum adhuc rudes imperitiq; sunt,
via qualescunq; tractandi loci cuiusque aperiat, quam initio ingressi, plures deinde
vias rationesq; tractandorum locorum suo ipsi Marte inueniant. Cæterum hodie in
gymnasijs ita instituitur iuuentus, vt nihil præter maximas eas, quas in suo Petro Hispano
scriptas inuenit, putet querendum: credatque nullum alium esse locorum vltim,
quam quibus maximis exprimitur: qua docendi ratione equidem haud scio an quid
possit esse in studijs pestilentius. Atque hoc nimirum illud est, cur in nullum vltim ma-
ximas istas Hispanenses adijci locis, dicat Rodolphus. Aut si quis tam prorsus ex-
perts ingenij sit.] Hoc ipsum primo institutionum his verbis docet Quintilianus: Il-
lud tamen in primis testandum est, nihil præcepta atque artes valere, nisi adiuuante na-
tura, quapropter ei cui deest ingenium, non magis hæc scripta sunt, quam de agrorum
cultu sterilibus terris. Quam Cimmerijs.] Horum mentionem facit Homerus Ody-
sæa libro vndecimo, cuius vtrba hunc in modum latinitate donauit Erasimus.

Ait ille Oceani peruenit summa profundi,
Illic sunt populique & moenia Cimmeriorum,
Nabibus & cæca aëside caligine tecta.
Illos haud vnquam radijs solis apicet ardens,
Nec quando aëtherum cæcum petit ardens ærem,
Nec rursus ad terras magno deuectus olympo:
Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.

Meminit de istem Herodotus, Cicero, Laëtantius, Hieronymus, Strabo.
Vide Erasmi Chilidas.

FINIS LIBRI PRIMI.

Rodolphi Agricolæ

PHRISII DE INVENTIONE

dialectica liber secundus, de locorum usu.

ARGVMENTVM LIBRI TOTIVS.

Quatuor sunt in summa, quæ toto hoc libro docet Rodolphus. Principio, quid dia-
lecticæ & qui ipsius sit finis. Deinde, materia eius esse quæstionem, quidque ea & quàm
multiplex sit, quomodo in materia quavis possit inueniri, & in plures quæstiones didici
Tertio, instrumentum dialecticæ esse orationem: cui subiunguntur omnia ea, quæ de expo-
sitione argumentationisque & partibus orationis dicuntur. Postremò, quo modo ex locis
superiori libro descriptis, parari possit facultas ac copia differendi.

Summa eorum
quæ hoc libro
explicantur.

Quam præposteri dialecticæ ætatis nostræ. Ac iam deinceps
de locorum usu, deque paranda ex eis copia, esse agendum.

CAP. I.

Rinceps Græcæ facundie uir Demosthenes,
cùm ad bellum contra Philippum, Macedonũ
regem, maiori apparatu atq; cura gerendũ,
populum hortaretur Atheniensẽ: doceretq;
quicquid incrementi magnitudinisque Philip-
pi rebus accessisset, non tam illius esse uiribus, quam desidia
& inanibus Atheniensium concionibus effectum: in hæc inter
cætera sententiam locutus est, Solere reliquos homines, cum
consuluisent, agere: cõtrà uero Athenienses, ubi res actas ac-
ciperent, tum demum consulere. Quorsum hæc inquires. Non
uideor equidem mihi magis apta propinquaque imagine, quã
istac ipsa, posse nostrorum temporum dialecticos figurare.
Cùm sit enim solum istud propriumq; dialectices munus, pos-
se de qualibet re probabiliter, quantum ipsius natura patitur
argumentari: quod totum (ut prædixi) duabus comprehen-
sum est partibus: quarum una excogitandi argumenti uiam
docet, quam inueniendi uocant, cui parti omnis de locis desti-
natur disputatio: altera cùm inuentum est argumentum, for-

vt supra se sicut, sicut enim
fuit in uelle, in non
si linguis de re esse de re
opatio in quibus inuenio
locas de quibus de iudicatio

Dialecticæ uero de ex opus
hæc est de re inuenio
De hoc locupletius in quibus
tuis hoc lib. cap. 2. & 3.

Lib. 1. cap. 2.
Due dialecticæ
partes,

liber vel non per babiliter
quæ in se ipsa ueluti
forma est, alio modo
aliter in opone de re
maxime in se ipsa
est de qualibet re ex po
babiliter probare

K

Nequam.

mam quandā argumentandi, hoc est, certā explorandi argu-
menti tradit regulā, qua ueluti nummi moneta ^{solent}, probūne
sit an ^{nequaquā}, fallaxq; dignoscatur : ea dicitur indicandi
pars. Cumq; prior illa cōsiliū teneat uicem, & deliberet quid
sit de re quaq; dicendum : altera quod assumere ad proban-
dam rem placuit in argumentationem tanquam in expeditio-
nē & ad conficiendam fidem audienti deducat: noſter diale-
cticus contrā, cum oblatā temerē, & undecūque dederit ca-
sus, effectam iam & formatam habuerit argumentationem: tū
si forte addubitet aduersarius, dicatq; uel nō coherere eam,
uel res sese non consequi, tum ad id quod cōsiliū erat, post rem
factam reuertitur, & inueniendi partem transfert ad iudi-
candum, conaturque ostendere, benē se argumentatum esse,
quoniā sit argumētum uel à maiori, uel simili, genere, speciēue
deductum. Nec intelligunt doctissimi uiri (sic enim modestif-
simū mihi est ipsos uocare) nullam argumentationem, quia à
specie, uel genere, uel quouis aliorum locorū ducatur, neces-
sario coherere: quoniā ex omnibus istis ineptē & minimē co-
herentes duci queant: sed tum demum coherere argumenta-
tionem, cum est ea rerum inter se conditio, ut possint conijci in
syllogismi, uel aliam ^{quampiam} formam argumentandi proba-
tam, per quam coherentes inter se res, & necessariō conne-
xas esse colligatur. Scio uerō quid à nonnullis mihi posuit re-
sponderi. Minus hāc dialectices iacturam indignē ferendā
in tanta omnium studiorum colluie: eū cuncta, uelut ferā ca-
ueis effractis, in proximorū rus & fines irruerint, nec quic-
quam ferme discatur hoc tempore suo loco. Sic iurisperiti,
perplexa & inuoluta disputandi praecepta balbutiunt. Sic
medicinæ studia magna ex parte redacta sunt ad superua-
cuas instituto suo physicas quaestiones. Sic physice mathema-

adjudicari uel ad formam redigi
uel ad regulam autem uel
proseri cui desit uel ab
iudicari uel a formam
operari uel

Tale quiddā &
Fab. queritur de
grammaticis lib. 1.

ticas arripuit. Inde uerboſa illa est de maximo, & minimo,
& de calculandi (ut aiunt) ratione iactatio. Nam mathema-
tica ipsa ueluti quae minime ad inanes faciat contentiones cir-
culorum, neque clamorū sit capax, sed puluere & radio cō-
tēta, mutam potius oculorum, quam loquacem aurium sequa-
tur fidem, diserta est: & idcirco etiam tanquam non accessa
prophanis mysteria, minimē contaminata. De theologia uerō
quid dicere oportet: cui si methaphysicen, si physice, si dia-
lecticen hodie demas: nudam porrō & destitutā, & quae no-
men suum tueri nequeat, reddas. Ergo cum docendus erit po-
pulus, & ad religionem, iustitiam, continentiam adhortādus,
ex illis artibus inextricabilis aliqua eruitur disputatio, quae
tēpus extrahat, & inani strepitu audietium feriat aures. Do-
cēt itaq; quemadmodum pueri solēt in aenigmate proponere,
quae ne tum quidem quum docuerint, uel ipsimet qui docēt, uel
illi qui didicerint, sciant. Has ego per saepe querelas audiui
grauissimorum doctissimorumq; hominum, quos uel grādiōr
aetas, uel acrior ingenij uis, meliorū admonebat: qui ferebant
grauiter pulcherrimarum artium ordinem turbari, membra
cōfundi: quae uera esse quemadmodum affirmare non audeā,
sic esse falsa uel maximē optauerim. Mihi utique committen-
dum non est, ut cum uidear uelle aliorum studiorum criminum
culpam dialecticorum cōdonare, pro uocem grauiorem uiri-
bus meis aduersariū. Quin agi per pulchrē mecum putabo, si
cum contuli pedem, contingat sine periculo mihi luctari. Si
quem ergo eorum quos doctores artium uocant, arripias, ro-
gēsque, dic quaeso uir doctissime, de dialectice (quando illam
uel solam uel maximē omnium artium, quas uos numeratis li-
berales, uideris prae te ferre) cui usui discendam putas?
Cum enim de genere non sit principum artium, & quae id-

Inducit
quoque
appellat
in romit
omnibus
nonnullis

de arte uel de speculatio
no de ponit ut de pro
omnibus sibi ipse uel sibi
parto in uero no de
cultu uel sibi ipse
cultu uel sibi ipse
no de ponit ut de pro
omnibus sibi ipse uel sibi
parto in uero no de
cultu uel sibi ipse
cultu uel sibi ipse
no de ponit ut de pro
omnibus sibi ipse uel sibi
parto in uero no de
cultu uel sibi ipse
cultu uel sibi ipse

K ij

Doctores artium,
liberales uel de speculatio
sibi ipse uel sibi ipse
de ponit ut de pro
omnibus sibi ipse uel sibi
parto in uero no de
cultu uel sibi ipse
cultu uel sibi ipse
no de ponit ut de pro
omnibus sibi ipse uel sibi
parto in uero no de
cultu uel sibi ipse
cultu uel sibi ipse

circo tantum sunt discendæ ut sciantur, necesse est ut ministerio & usibus aliarum sit addicta. Istam uerò miseram & cauillosam loquendi sollicitudinem, quam tu doces, certum est, non modo reliquis artibus discendis non prodesse, sed etiam obesse plurimum. Primum, quod disputandi morem ad illas tuas leges exigenti, non loquendum modò sollicitè, sed planè est obmutescendum. Deinde, quòd omnis artium usus, omnis loquendi ratio, plerisque illorum quæ doces repugnat. Postremò, quòd cum semel fuerit extenuatus ad ista, & contractus auditoris animus, nunquam deinde tollere se, & sicut pes spinis confixus, nullum liberè uestigium ponere audebit. Hoc ergo pacto si quem interrogas, dicat fortasse, ut pleraque quæ in ipsa dialectice præcipiuntur, uel non prosunt ad percipiendas reliquas artes, uel ita præcipiantur ut non prosint: hoc tamen iuuant, quòd agitatione quadã & uersatione mentem exacuant, & flexibilem præbeant, quòd facilius reliquis se possit accommodare. Alius qui liberiùs uolet uerum fateri, dicit præterquã quæ de syllogismis præcipiuntur, cætera non magni sanè momenti esse: sed ideo docere illa quemq; quia quisque didicerit, & quia doceant omnes. Sic fit, ut dux illa directrixq; omnium artium dialectice, uelut latissima possessione exclusa, soli sibi discatur: & ne sibi quidem (si uerò dicere libeat) quandoquidem si modò disceretur, nõ sibi, sed omnibus ipsam studijs prodesse oportebat. Sed de illa parte quæ ad iudicandum perinet, post Aristoteli plena sunt omnia, quæ longe minùs negotij habet, cum certis quibusdã, neque illis ita difficilibus numerosisq; legibus cõstet. Inueniendi ratione, post Boetii, qui legi sit dignus, nemo (quod equidè sciã) tradidit literis. Priores illo (qui u manibus sunt) Quintilianus & ante eũ Cicero, princepsq; omnium Aristoteles,

*Figura dicitur eo quod
in se quædam dicitur
atque iudicium non est
quod prædicere uide
quod non deest
deest tamen esse
quod est aut pro
uicis pro pro
uicis aut pro
negot*

hanc rem complexi sunt. Sed illi omnes locorũ explicuere natura uariè, & suo quisque modo. Quod autè maximũ in re quaq; est, rationem tractandi ipsos, unus Quintilianus conatus est explicare, & ostèdere quomodo inueniendum sit ex ipsis. Et quemadmodum in re militari solet, nõ satis putauit arma dare, sed docendum quoque credidit, quomodo ipsis esset utendum, & militem in ^{in te per nos} procinctum aciemque ducendum. Nunc autem quotusquisque Quintilianum attingit eorum, qui philosophiæ sibi nomen asserunt? Deinde, quæ tradita sunt ab illo, quoniã ad ciuiles quæstiones astricta sunt, nõ facile potest ea quisquã inde sibi diuellere, rebusque suis in diuerso quæstionum genere aptare. Iam si quis est altius ista scrutatus, quisq; omnes iuste eruditionis numeros impleuerit (ut sunt plerique hodie docti disertiq; uiri) ille sibi ferè ista, nullisque (ut dicitur) discit, prophanum certè uulgus quãlogisimè à sacrario suo putat arcendum. Fuit patrum nostrorum memoria Raimundus quidam, cognomèto Lullus, Hispanus, uel (quod proprium est) Balearis: qui artem quandam, quam ex nomine illius Lulli uocant: extulit: acuti, quod equidè non negauerim, & non segnis ingenij indicium: sed quoniam, quod ultrò quoque studiosi ipsius solent eius nomine gloriari, nõ literas sciebat, non ullam aliam dignã docti uiri nomine perceperat doctrinam: hoc & ipsum quod inuenerat, quale esset perspexere: & si forte perspexit, eloquẽdo aperire, & ut perspexisse uideretur, consequi nequibat. Obscuritas ergo ingenis est in differẽdo & horror incultus, qui etiam eos qui didicerint ubique sequitur, nisi aliqui eruditione ipsum ingenijque bonitate uincant: Copiam sanè, cuius sola est ipsis cura, suppetat: sed talem, qualis in omnibus rebus esse solet, eorum, qui numerant, non iudicant. Quòd autem nõ est difficile uidere,

Qui ad culmen, & quasi apicem melioris literaturæ peruenit.

*ars magna erat pulchra
nulla agrippa uel tauri
quæ per arces edidit cup
fuit uelut loci et primus*

Arts Lulli.

loci sunt non nulli ex his, quos tradidimus, verum non satis diligenter explicati, quibus omnis artis eius materia continetur. Vfus deinde illorum ita perplexè & obscureq; traditus, ut hæc ars, quæ reliquis aperiendis parata debebat esse, maioribus quàm ulla circumsusa tenebris sit, penitioribusque latebris eruenda, ut ausim contendere, nisi quis maiori mentis vi superet difficultates, non modò non iuuari ab ipsa, sed etiam ingenij aciem, nisi sit acerrima, retundi. Donandus tamè sic quoque uir ille ingenij præstatis testimonio, nec merita honestissimi propositi laude fraudandus: qui cum plurimum studijs conferre cuperet, contulit certè quod potuit, quodque rectè factis satis est. Si quid animo suo parum responderit, uoluntatem quidem laudes, ignoscas ingenio. Nobis uerò statutum est, quando superiore libro locorum proprietatem & differentiam enarrauimus pro uiribus, nunc quis sit usus ipsorū, & quomodo differendi paranda facultas ex ipsis, quàm maximè possimus sub oculos ponere: & protrahere in medium, quæcumque utilia instituto nostro arbitramur: quæ uel legendo uel obseruando, uel undecumque eruendo potuimus asserere. contingetq; mihi, si minùs iuuare studia, at certè (quod magis cupio) doctiorum ingenia curamque, ad tradenda relictis ista permouere, securusque huius opera meæ, æquo ipsam animo perdam: dummodo prodesse, quod mea conor, haberiùs aliena consequar industria. Optanda enim est iactura, quæcumque lucro maiore pensatur.

Principes Græcæ faciundie uir Demosthenes.] Monui lib. superiori me coniectura quadam adduci, ut credam exemplar illud quo sunt vñ calchographi Louanenses, scriptū quidem aut dictatū certè fuisse ab Rodol. ipso, at non in hoc scriptū dictatū me, ut sic eaderetur: quin potius, ut premeretur adhuc, & post menses aliquot ex actioni cura recognoscere: cui rei etiam hic locus esse argumentum potest. Habebat Louaniese illud, quo nos solo iactemus vsū sumus, exemplar: Principem Græcæ faciundie uirum Demosthenem, & cætera. Quod ut ab Rodolpho ipso ita scriptum fuisse credam, principio illud mihi in causā est, quod nullam hic uideo deprauandam occasionem fuisse librarijs. Deinde, quod numerosius quoque ac sonantius nescio quo pacto esse mihi uideretur, si locum hunc acci-

Connexio libri huius cum superiore.

sandi, quàm si nominadi casu legamus. Sed quid facias, cum huic lectioni planè repugnet paulò post additum uerbum? Quis ita loquitur, principem Græcæ faciundie uirum in hæc inter cætera sententiam locutus est? Imò uerò quis manifestum fuisse solæ dictionum non uidet? Atque solet quidem hoc interim contingere uiris etiam multò eruditissimis, ut cum longius excurrit orationis periodus, tum nonnunquam uelut priorum obliu, uerbum aliquod parum consentaneum ijs quæ præcedunt, apponant: quod Rodolpho etiam hoc loco, siue lapsus ille memoria, siue præceps quo ad eam festinatio fuit, accidisse, res ipsa clamat. Itaque aut sic legas oportet: Principem Græcæ faciundie uirum Demosthenem & cætera, in hæc inter cætera sententiam locutum ferunt, aiunt, scribunt, aut simile aliquid. Aut certè accufandi casus, ita uti nos fecimus, commutandus in casum rectū, quod ut mallem, hæc sum rationem secutus. Video hunc morem esse scriptoribus, ut quoties quid de homine quopiam, aliorum monuentis fuisse memoriae uirtutum significare uolunt: aut se utique, non apud illos ipsos, à quibus dicta facta uel esse dicuntur, sed in aliorum libris legisse: tum ferè ita loquuntur, Hoc dixisse aiunt Periclem, Id Socratem perhibent crebro in ore habuisse, Catonem dicere solitum aiunt, Ferunt Ciceronem interrogatum sic respondisse, Quemadmodum Crassus apud Ciceronem docet, Quemadmodum apud Ouidium ait Pythagoras. Contrà, cum quid apud eos ipsos quorum id factum dictū uel esse legere: tum mutato genere orationis, hunc in modum loqui consueuerunt, ita inter cætera locutus est ita scripsi, ita dixi, ita scriptum reliqui. Quamquam solet etiam non infrequens esse illud, ut posteriore hac forma loquendi in priorum etiam sensum illum uirtutur: at ubi contrà priore illa docèd ratione uis fuerint ad intellectum hunc posteriorum, id ego nondum uisquam legisse memini. Iam ea quæ hic ex Demosthene citat Rodolphus, leguntur apud Demosthenem ipsū in prima oratione, quam is dixit aduersus Philippum regem Macedonem, neque uideo, unde Rodolphus ea nisi ex illa ipsa Demosthenis oratione scire potuerit. Quocirca tolerabilius fore existimauim, cū omnino aliquid mutari oportere, si mutassem accusatiuum casum in rectum, quàm si illud, locutus est, in locutum ferunt. Doceretque quicquid incrementi magnitudinisque Philippi rebus accessisset.] Locus est, quemadmodum dixi, apud Demosthenem prima oratione contra Philippum. Quo in loco præter alia multa & hæc dicit: τίδονκε φίλιππος, ὃν κἀδὶ ἀλλὰ ἀθενοί, τί δ' ὑμῖν διαφροσίν, ἢ ἂν ὄτος π πάθῃ, ταχέως ὑμῖς ἔπρωι φιλίππου ποιήσῃ, ἀνὰ ἢ οὐτω προσήχητε εἰς πράγμασι τὸν νῦν ὄνδ' ἔχῃ ὄτος παρὰ τὴν αὐτῶ ἴδιον τοσοῦτον ἰκύνεται, ἄρσον παρὰ τὴν ὑμῖν ἔσαν ἀμύλασα. Hoc est: Excessit è uita Philippus: non per loquem. At ægrotat: quid hoc ad uos? Et enim si huic forte quid accidat, uos cito alterum uobis Philippum feceritis, si quidem hoc modo curam gesseritis rerum uestrarum: præsertim, cum ne hic quidem tantundem creerit uiribus suis, quantum incuria & indiligentia uestra. Rursus in eadem oratione: κἄν μιν ἡμῖς, ὡ ἀνδρες ἀθηναῖοι, δ' ἰδὼν ἡμῶς ἐν ἑνὶ, ταῦτά ἐστιν ἐπιπρόν δ' ἰσχυροσύνῃ τὰς γνώμας, ἂν ὑμῖν ἀποκκη, χροσῶσῃτε, ἢνα μὴ μόνον τοῖς ὑφ' ἡμῶς καὶ ταῖς ἰσπολαῖς πολέμῃσι φίλιππος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις. id est: Quæ quidem nos, ὁ uiri Athenienses, inuenire potuimus, ea hæc sunt, uos autem cum per suffragia statuetis, quæ possimum nobis sit sequenda sententia, tum quæ placebunt uobis, ea suffragijs uestris decernite: uos semper deceritis modò & epistolis, sed & manu aliquando bellum aduersus Philippum geratis. Iterum cum ostendisset cæteras res quasdam, quæ minoris essent momenti, accuratè ac diligenter agi solere ab Atheniensibus, deinde hæc uerba subiicit: Ἐν δ' ἰδὼν τοῖς ἀπὸ τῶ πολέμῃ καὶ τῆς τῆς παρασκευῆς, ἀπὸ τακτοῦ, ἀρῶσιν ἀδύροσῃτα ἅπαντα. Βιζασιὸν ἄμα ἀνῆκα μὴν π, καὶ τρεῖς ἔργους ἀβόστα μιν. Et rursum interpositis uerbis paucis: τὸν γὰρ τῶ πρόπῃον χροσῶν ἢε τὸ παρεσκευασθῆν ἀναλίσκῃ, δι δὲ τὸν παρακμάτων καιροὶ ὄν μιν ὄσῃ τὴν ἡμῶν ἔσαν βεσῶν ἄπῃτα καὶ ἰερανοῖα. Ea uerba hunc (ni fallor) in modum reddi Latine possunt. At quæ ab bellum eiusque apparatus pertinent, ea omnia sine ordine, iactate indefinita sunt, neque ulla certa lege diriguntur. proinde simulac audiuimus aliquid, præfectos tiremium constituimus. Agendi tempus ad apparandum traducimus, Verum interim rerum gerendarum occasio, nostras laudiquam moras,

Dialecticorū no-
stri tēporis stul-
tia.

atque disimulationem expectat. Potuissent & alia in hanc ipsam sententiam ex eadem oratione adduci: sed verebar, ne & haec quoque lectori delicato multa nimium viderentur. Non video equidem mihi magis apta &c. Proximè inquit, ad stultitiam istam Atheniensium accedunt dialectici temporis nostri. Nam vtilium tum demum cōsultabant, cum iam esset agendum: ita illi, cum dialecticæ partem, quæ consilii est, ad actionem traducunt: & vnde erat petenda argumentorum inuentio, inde petunt rationem iudicandi. Conaturque ostendere, bene se argumentatum esse. Quis enim istorum hodie in ore ista non habet? Consequentia tenet per locum à maiori, per locum à coniugatis, à simili, & contrariis, à disparatis, quæque cetera eius farinae sunt. Quoniam ex omnibus illis ineptæ duci possent argumentationes, ac proinde nō esse iudicandum in eis, coherentæ argumentationes an non coherent. Sanè quibuscumque argumentatis auctores in re quavis confirmanda referendæ videntur, eorum nullum est, quin ex aliquo depromptū sit loco. At non omnia apta esse, & ad rem qua de agitur probandâ idonea, id constare vel hinc potest, quod idem alij aliorum iniunctæ argumenta diluunt, ac refellunt. Quò fit, vt iudicium argumentorū petendum sit, non ex locis, sed ex ea dialecticæ parte quæ tradit formas syllogismorum. De maximo & minimo. Docent enim res naturales determinatas esse ad maximum, & minimum. Item in sectione continui ad minimum deueniri non posse. Et de calculandi, vt aiunt, ratione. De arte ac ratione computandi, quandoquidem calculus, & pro ratione computationeque accipitur. Quamquam, vt ingenue dicam, nihil haud dum satis liquet, vbi hæc de re agant Physici.

Mathematicorū
consectudo.

Sed puluere & radio contenta. Solebant enim mathematici in puluere lineas ducere, ac figuras illas suas describere. Quis autem instrumento id faciebant, radius dicebatur. Vnde illud Virgilianum: Descripsit radio totum qui gentibus orbem, Tēpora quæ messor, quæ curius arator haberet. Mutam potius oculorum. Probant enim sua mathematici, non tam oratione & verbis, quam iis quas vocant *γωμμετρικὰ ἀποδείξεις* hoc est, lineares demonstrationes: lineis scilicet ac formis descriptis in puluere, quibus planū faciunt id, quod ostendere volunt. Hinc est quod aiunt regiam Dionysij, cum is præsentem Platoni mathematica amplecti videretur, areis ex puluere & arena factis plenam fuisse. Et Archimedes illum Syracusanum, quo tempore Syraculas cepit Marcellus, adeo formis quas in puluere descriperat intentum fuisse, quidam (auctore Lilio) tradidere, vt non prius patriam à Romanis captam fenserit, quam à milite ignaro quis esset, occisus est. Si quem ergo eorum quos doctores artium vocant, Verè doctores, siquidem doctor dicendus est, cuiuscumque quouis modo doctoris contigere insignia, quem in modum & similia interim rex aut regina dici potest: & alius ille apud Cumanos, cum leonis indidisset exuium, sibi etiam ipse aliquandiu visus est leo. Equidem ita existimo, non esse aspernandas istas quas vocamus promotiones: modo si qualicumque honor solis contingat eis, qui studio ac industria sua, eo dignos se reddiderunt: non etiam hominibus ignauissimis, quibus animos aspirandi hæc facit, non eruditio, non vlla morum integritas, sed quæ sola hodie omnibus in rebus dominatur, pecunia. In confesso est apud omnes, eruditionis testimonium esse debere promotiones. At vt referè dictum putamus illud, scientiam non locutorum, sed laboris & industriae comitem esse: hæc autem doctoratorum, quo vsque adeo nobis placemus quidam, in plerique certe loculos magis quam laborem, aut industriam sequitur: planam profecto est, eruditionis eum testimonium esse non posse. Desi- non plura, quòd verissimè scia dictum esse à Comico: Obsequium amorem, veritas odium parit. Dic quæ vir doctissimè de dialecticæ. Audio ego hunc morem esse quibusdam ludimagistris, vt in suis illis phronisteriis, ante oculos puerorū, quos docent, hæc verba maiusculis literis soleat depingere, D I C Q V A R E H I C, quibus admonitam voluit ridè adhuc ætate illam, vt subinde secum cogitent expendantq;, cur quotidie ludum adeat, cur illuc à parentibus misentur. Vellem equidè hanc eandè consecutidnè hæretus esse & dialecticis nostris, vt non illi quidem eiusmodi nugantis oblineret parietes, sed vt iis, quos instituendos sua disciplina susceperint, illud ante omnia explicarent,

Vsu dialecticæ.

quem nam in finem discenda dialecticæ sint, & qui inde sperandus fructus. Nam vt ingenus id quod sentio dicam, quemadmodum gallus ille apud Aesopum, repertam à se gemmam idcirco abiciendam esse arbitrabatur, quod quæ virtus, & qui vsus eius gemmæ esset, ipse nesciret: ita & dialecticæ vni in hoc meo quidem sententia adiciatur, quò minus hodie in pretio sit apud multos, quod vt nomen eius apud omnes longè est vulgatissimum, ita pauci, quæ vis, quique vsus ipsius artis sit, satis norunt. Multi persuasum habent, civilibus causis accommodari non posse, tantum dicta in hoc, vt in vmbra ac schola, perinde vt auculae solent, totam ætatem garriendo teramus. Atque sunt certè, qui tantum non omnem culpam hæc reiciant in præceptores, eò quòd iij, eest norunt quidem ipsi, alium quandam quam nugas istas esse dialecticæ finem: neque verissime videtur, tam perficte posse esse frontis hominem quenquam, vt doctor esse succineat artis eius, cuius ipse præter indecoros istos garritus vsum alium nesciat: ita tamen fuit iam aliquot dialecticæ docent, vt de germano interim ac genuino illorum vsu non audiat apud eos vel præscribere, qua ratione vel aduersarium feras, vel ius ab illo tentatos eludas. Primiti ipsi arrepto telo in ludicrum certamen illud descendunt: vti iam non solum auditor, sed spectator etiã artis suæ fiat is qui se illis in disciplina tradidit. At ne id quidem satis. Tradit deinde arma discipulo, docent apertè manus, docent græcorum coponere, docet quo pacto, nunc fugere antagonistã, nunc insequi debeat: quando sibi dū videris, quod arte vtendi. Quid? iij qui pueris præcepta tradit grāmatorum, nōne demit ipse vsu excepto vno aut altero id præceptū quod sit explicandum illustrant, nōne deinde authoribus enarrandis, traditis iam antè præceptiones illorū scriptis accomodant, ostēduntque, quis quo modo hoc, aut illo præcepto sit vsus: quis neglexit, quis obliuauerit: Atq; ita demum ipsos etiam pueros iubent conari aliquid, iubent carmina meditari, iubet componere epistolâs. Neque verò id, quemadmodum in proverbio est, sine cortice. Ad sunt ipsi, vitiã indicat, emendari ea quo pacto queant demonstrant: suas quoque interim epistolâs, aut carmina illis imitanda proponunt: idque annum vnum, aut alterum, quousque tandem aliquândo suis illi alis fidere tuto possint. Ita fit, vt iam inde vsque à pueris non sola discant præcepta, sed & vsum quoque aliquem eorum nouerint præceptorum. Quam docendi rationem putant obseruandam esse etiam in dialecticis, quorum si quis alius sit vsus præter istos gymnasionum conflictus, hunc aiunt indicari oportere eis qui doceantur: neque tam referre illorum, vt aduersus præceptum quodque plaustra aliquot conuehas obiectiorū: quam vt commodis in singulorū explicatione vtare exemplis, demonstratq;, quo pacto alij hæc aut illa præceptione sint vsi, & quomodo ipsis vtendum. Hoc, vt dilucidius fiat, sic explicant. Aiunt dialecticæ de earum esse numero artium, quæ velut ministræ quædam sint artium cæterarum, quasque vsus modò causa discendas esse omnes confirmant. Itaque enitendum nobis hæc esse, principio, vt quæcumque in ea, etiam si argue quidem & cum maxima quadam subtilitate dicuntur, tamen nihil aut minimum vti que conductunt ad vsum: ea omnia aut in totum submoneantur, aut certè non enerentur hæc rebus iuuentis: quod genus magna ex parte esse, quæ sola hodie docent scholæ: nec non multa etiam ex iis, quæ tot libris complexus est Aristoteles. Deinde, vt quæ ad vsum facere videantur, ea tradantur sic inuenturi, vt quanam is illorum sit vsus intelligat. Atque id tribus rebus fieri posse. Primum, si (quemadmodum dixi) in tradendis præceptis non tam agamus illud, vt aduersus singula quæque myriades aliquot cogamus argumentorum, quam vt commodis vnumquodque declarem exemplis, siue ea committamur ipsi, siue ex auctore quopiam afferamus. Ea autem exempla, familiaria quidem esse oportere: nō tamen otiosa atq; inepta. Nā vt Grāmatici paulo diligentiores suarum esse partium censent, non qualibetconque vti exemplis in explanatione præceptorum suorum: sed quæ præterquam quod præcepta illustrant, vtilen etiam aliam quam complectuntur sententiam: ita & dialecticis illud curæ esse debere, vt quecumque explicandis præceptis suis, vel effingant ipsi, vel aliunde sumpta adducant, ea semper eiusmodi sint, vt ad cuiusm vsum communemque hominum vsum accommodari queant: &

RODOL. AGRIC. DE INVENT.

dialectices erit & probabiliter dicere, quod pro conditione rei proposita, quam aptissime ad fidem dicitur. Erit ergo nobis hoc pacto definita dialectice, ars probabiliter de qualibet re proposita differendi, prout cuiusque natura capax esse poterit.

Definitio dialectice.

Ars Dialectica Differtura Disputatrix

Ars.

Prudentia Ars.

Factio.

Prima principia Probabilia.

Et nomen quidem dialectices] Hac de re non inutile fuerit legere ea, quae habet Fabius lib. secundo de nomine Rhetorices. Quo ex loco facile erroris coargui possunt, ut vel disputatricem vel disputatoriam dialecticem in eptretati sunt. etiam non esse clā est, ab ipso etiam Quintiliano nonnumquam obiter atque aliud interim agente, disputa tricem eam vocata esse. Sanē quaedammodū literatura, quae tura, praetura, censura, dictatura: ra ita disputatura quoq; ad differtura dicendū foret, si pateretur vsus. Quod si ars est, ut quidam definiunt.] Simon parasitus paud Lucianum, ostendit parasiticen esse artem, hanc finitionem ceti basim ac fundamentum totius suae disputationis ponit: τίς κεν (inquiens) εἴη, ὃς ἴσῃ διακρινόμενος, ὁ σὸφὸς τίς ἀνοήσιος, ἀσέμνα ἐγκαταλείβων ἔργων, μακρῶν, πρὸς τι τέλος ἐλάττων τῶν ἐν τῷ βίῳ, Ars (inquit) ut quidem ego ἀλιεπι quodam audisse memini, est collectio comprehensionū exercitatarū ad utile aliquem eorum qui cū communi hominum vita sunt, finem. Crebra τὰν καταλείβων mentio fit apud Ciceronem in libris de finibus: quas interim cognitiones, interim comprehensiones interpretatur. Quae de re non nihil attingemus & postea. Vel, ut alij, recta ratio rerum faciendarum. Ita enim discernunt prudentiam & artem, ut prudentia rerum agendarum recta sit ratio, ars autem faciendarum. Porro actionem esse, quae intra sese cōtinetur, neque operis quicquam post se relinquat: factionem, quae relinquat post se aliquid, ut sit scribere, texere, fabricare, aedificare. Neque verò est cur vocabulum factio nis tantopere reformidemus in hoc significari, cū non modo in topicis, sed in septimo etiam libro familiarium epistolarum, testamenti factionem dixit Cicero, quod hī parum Latine dici putasset, non tantū apud eum fuisse auctoritas iureconsultorū, ut in illorum gratiam barbarē loqui sustinuerit. Quatenus faciendi verbum potest istis aptari.] Hoc ideo dicit, quod id verbi magis ad corporis quam ad animi actiones pertinere videtur: ac ne corporis quidē omnes, sed eas maxime, quae operis aliquid post se relinquunt. Artū autem alia ad naturas rerum.] Hanc ipsam artium diuisionem fecit & libro superiore, capite vndecimo. Hoc est, quaedammodū Aristoteles inquit] Aristoteles hac de re. i. Topicorum libro verba sic habent: εἰς δὲ ἀληθῆ μὲν καὶ πρῶτα, τὰ μὴ δὲ εἶσαν, ἀλλὰ δὲ ἀντὶ τῶν ἔχοντα τὴν πίστιν. ἂν δὲ ἴσῃ ἐν ταῖς ἀπομονικαῖς ἀρχαῖς ἐπισημῶν εἶσθαι τὸ διακρίναι, ἀλλὰ ἐκαστῶν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καὶ ἐαυτῶν εἶναι περὶ τῆν ἐπισημῶν δὲ τὰ δουλεύοντα πᾶσι, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς σοφοῖς, ἢ τοῖς πᾶσι, ἢ τοῖς ἀλιεῖσι, ἢ τοῖς μάλοισι γινώσκουσιν ἐν ἐπισημῶν. Hoc est, Sunt sanē vera & prima, quae non per alia, sed per semetipia vera esse creduntur. Neque enim in principiis scientiarum inquirenda est causa, quam obrem vera sint: sed vana quodq; eorum tale esse oportet, ut per se si fides habeatur. Probabilia autem, quae vera esse videntur, aut omnibus, aut plerisque, aut sapientibus: atque iis rursum, aut omnibus, aut plurimis, aut spectatissimo atque illustratissimo cuique. Lucianus in libris eius quos verae historiae inscripsit.] Η κατ' ἀνάγκην οὐκ ἐπισημῶν ἐστὶν ἂν μή τις εἶδος, μὲν ἱστορῶν, μὲν πρὸς ἀλλων ἐπισημῶν, ἐπὶ δὲ μὴ διέσπασ ἀπο, μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν γενέσθαι δυναμένων, διὸ δὲ τὸν ἐντυγχάνοντα μὴ δὲ μὴ ἐπισημῶν πρὸς τῶν ἀντιθέτων. Possintne homines in aues mutari.] Exat dialogus Luciani, qui inscribitur ἀλιων, ἢ περὶ μεταμορφώσεως. In quo Socrates Cherephou argutissimis aliquot ratiunculis persuadere conatur, homines in aues mutari.

propter quod aduersus deinde per diuisiones differentias...

DIALECT. LIB. II.

Finis dialecticae qui sit. CAP. III.

Inc iam haud difficile fuerit videre, qui sit dialectices finis, ad quem sint illi cuncta referenda. Si enim fines sunt artium, opus cuius gratia discuntur: ut quae contemplationis causa discuntur, earum finis sit contemplatio: quae propter formadā uitam, probitas: quae propter aliam aliquam actionem, hanc ipsam actionem cui destinantur finem habent: erit nimirū dialectices finis, probaliter de re proposita dicere: quādo huic soli rei est instituta. Id scilicet est quod initio dixi, docere aliquid eum qui audit. Neque istud tamen sic accipiendum est, ut quisquis aliqua ratione docet, dialectices munere fungatur. Nā & grammaticus, qui fabulam poetæ explicat, qui historiam recenset, qui uerba interpretatur, docet: sic etiam qui interroganti, est uel non est, respondet, docet: nihil tamen uterque horū agit, quod ad dialecticū pertinet. Quoniam enim satis habet ab eo qui audit intelligi, quod ut praediximus, aperte emendatēque loquendi praeceptis constat: potest grammatices finibus, quae ista docet, esse contentus. Sed qui ita docet, ut fidem fecisse oratione uelit, & dicēdo auditoris ad se trahere mētē, quatenus id facit, dialectici negotium agit. Oratione autē istud & dicendo fieri uelim: nam qui stulta auditoris credulitate abutitur (ut sunt plerique, qui non dictioni credunt, sed dicenti, quanquam dicat incredibilia, quanquam repugnantia) hic non magis dialectici praestare officium uidebitur, quam imperatoris ille, cui non sua uirtus, sed hostium metus uictoriam tradit. Quod dicimus autem, aperte dicendū ratio nem ad grammaticum pertinere, illud non erit ignorandum nobis, perspicuitatem orationis uerbis constare & rebus. Verbis, ut non sint uel improprietate, uel uetustate,

Duplex oratio sic perspicuitas.

epistola Aristotelis pro dilecto...
80
Fines dialectices esse, probabiliter de re proposita dicere.
Fines dialectices esse, probabiliter de re proposita dicere.
Fines dialectices esse, probabiliter de re proposita dicere.

Quae docētū ratio inspecet ad dialecticum.

Duplex oratio sic perspicuitas.

uel nouitate obscura: (quanquam nouandis uerbis apud Latinos nullus ferè relictus sit locus) nèue contra naturam suam perplexius constructa. Hæc quidem perspicuitatis pars ad grammaticū pertinet. At perspicuitas quæ in figuris ornataque uerborum est posita, ea Rhetorices præceptis constat.

Rebus quoque duplicem perspicuitatem inesse.

Rerum autem perspicuitas, partim in natura, quoniam aliæ natura obscuriores sunt, aliæ apertiores, & cognitioni nostra magis expositæ. Ea ad orationem non pertinet, quoniam cum rebus ipsis ad orationem qualiscunque est, affertur. Alia est, quam ordine disponendis que cõsequimur rebus: quoniam ut aliquid antè postue dictum est, ita plus minusue intelligèdo alteri cõfert. Hæc ex dialectici est institutis, quoniam non modò percipiendis rebus ordo plurimum præbet adiuenti, sed nonnùm quam etiam fides earũ magna ex parte ipsi est inmixta. Quæ admodum enim nemo pictorem quempiam aut fectorem con-

summatum dixerit, qui omnia quidem scõrsum membra exactè exprimeret, iungere autem ea nesciret, & in eam habitudinem componere, ut motus aut actus alicuius quam uellet imaginem imitarentur: sic ne dialectici quidem nomen sibi uendicabit, qui omnia faciendæ fidei inuenire sciat, sed disponere & in ordinem redigere, ut fidem cui destinantur facere possint, nesciat. Hic itaque finis erit dialectices, docere profacultate rei de qua disseritur, id est, inuenire quæ fidei faciendæ sint apta, & inuenta disponere, atque ut ad docendũ

quàm accommodatissima sunt ordinare. Iudicandi enim partem, hoc ipso quòd faciendæ fidei apta inuenire debere præscribo: comprehensam in præsentia uelim. Nanque perinde uideatur, non inuenire, & inuenire eiusmodi, quæ iudicentur instituto nostro apta non esse.

rebus quoque duplicem perspicuitatem inesse.

no solus inuenio subiectum omnium inuenio sunt ex rebus...
rebus quoque duplicem perspicuitatem inesse.

Erit nimirum dialectices finis. Rectè hoc, siquidem idem est officium artis & finis, quod Cicero in Rhetoricis negat. Quanquam nouandis uerbis] De his Fabius libro octauo capite tertio, & M. Cicero tertio libro de bonorum & malorum finibus.

Motionem affectuum ac delectationem, quatenus inuètio eis conueniat, non esse à docendi officio seimèta, quanquam delectatio certè ab utroque sit alienior.

CAP. IIII.

Ed quia inuentionem, docendi subiecinus officio, uideatur autem suam etiam habere inuentionem qui mouet & qui delectat, quæ distincta à ratione docendi

authores fecerunt, nõ immeritò uidebimur angustioribus terminis, quam fert natura inuentionis, hanc partem terminasse. De hoc quoniam exactius initio dicturum me sum pollicitus, hic locus uidetur aptissimus huic rei explicandæ. Desinèda erunt ista, & ostendendum quid sint, quò facilius queat distinguui. Docere ergo, est rem ex ignota facere notiozem. Mouendi quidem generale est nomen & quod latè patet: sed in præsentia tantum ad mentem referimus: ut sit mouere, pacatam tranquillamque mentem affectibus perturbare. Delectare, est tale aliquid adhibere, cuius sensu atque perceptione, is qui accipit, gaudeat. Vel, est aliquid facere, quod sit sensui eius qui id percipit, accommodatum. Istaq; uel rebus fiunt, uel oratione. Nam & re docemur, quoties rei alicuius exemplimentum sumimus, uel præcumentem aliquem præmonstrantem que sequimur. Ut pictor, qui ostendit quomodo ductis lineis, uel tumens uel cauum aliquid exprimat: quis color umbrã reddat, quis lumen: quomodo subsidentes res & uisui sese longinquitate subtrahentes, in plano sunt imitandæ: hic rebus ocer. Possunt & hæc eadem oratione fieri, ut non monstrentur, sed tradantur uerbis. Eruditè itaque Plutarchus inquit, pœma picturam loquentem esse, picturam esse tacens pœma:

inuenio qd ad affectum...
ex hoc qd delectationem...
pictor qui non uoluit...
sed dicitur a necha...
ut in p. uideri dicitur...
in de cap. 3

ad hoc qd delectationem...
pictor qui non uoluit...
sed dicitur a necha...
ut in p. uideri dicitur...
in de cap. 3

Lib. I. cap. I

Docere: enico

Mouere. Delectare: dicitur ex ostendit...
ut in p. uideri dicitur...
in de cap. 3

Doceri affici delectari, duobus modis cogitare, rebus & uerbis.

L

illud significans, docere ambas, & persæpè res easdem: sed alteram loqui, id quod altera ostendat. Sic & affectus, rebus & oratione mouentur. Multo autem maximè rebus in fletum præerumpent. Neque enim crediderit quisquam, tam paratas fuisse P. R. lacrymas, ut qualibet cunctis epilogorū Ciceronis uerbis, quamquam sint illa quidem ingeniosissimè & aptissimè ad commiserationem composita, ad lacrymas cogere-
tur, nisi tamen insignium reorum ante oculos posita calamitate & actione, flebilibusque modis quibusdam, & ante omnia manantibus ubertim lacrymis Ciceronis ista commendaretur. Delectari nos rebus similiter & uerbis, notius est, quam ut indicari oporteat. Nobis autè de his rebus tantum est ratio, quatenus sunt oratione. hæcque uia, quod ad inuentionem pertinet, minime uidentur à docendi ratione esse discreta.

Sanè Aristoteles ait, cum commouere quis audientem uelit, superuacuum esse argumentationem, id quod haud dubie ita est, si accipimus argumentationem, qua puram nullisque corruptam affectibus fidem conamur facere. Tenet enim argumentatio intentam & uelut ex pergesactam mentem, ut nullus facile subrepere & auferre ipsam possit affectus. Quin etiam tenue illud & sedatum argumentandi genus, turbulentæ affectuum agitationi minimè conuenit: nõ quòd eadem res & ad docendum & ad mouendum apta esse non possit: sed quia argumentandi illa quies, rapiendo extra sedes suas animo accommodata non est. Ad hæc, si capimus argumentationem, ut id ostendat & colligat, cuius mentione uolumus commouere audientem, certum est affectibus eam non conuenire. Nemo enim sperauerit quenquam ea in re commoueri posse, de qua sit ne ita, nec ne, prorsus addubitet. Quòd si omne ad uocemus argumentationem, quo dubia incertaque colligi-

in fletum præerumpent
in oculis posita calamitate & actione
Quatenus hic de affectu & de oblectatione agatur. Quatenus in mouendis affectibus locus esse possit argumentationi.
Syllogismus duplex, primus ex parte rei, secundus ex parte orationis.
Quatenus hic de affectu & de oblectatione agatur. Quatenus in mouendis affectibus locus esse possit argumentationi.
Quatenus hic de affectu & de oblectatione agatur. Quatenus in mouendis affectibus locus esse possit argumentationi.

mus, non modo opus ea esse ad affectus euocandos crediderim, sed crebriorem etiam densioremque esse oportere. Viribus enim opus est, & rapienda mens, auferendusque ipse sibi animus & uelut extra se ponendus. Imitantur hoc in eloquio authores: ut si quo minus sint ipsis plura quæ dicat, idè tamen, mutatis subinde uerbis, uelut plura ingerant. Quid aliud Virgilius expressit, cum dicit apud eum Dido, Per ego has lacrymas, dexteramque tuam te, Per conubia nostra, per inceptos Hymenæos. Idem erant dextra & conubium & Hymenæi: non enim aliud quam fidem coniugij his tribus significat: repetendo tamen aliis uerbis, tanquam plura inculcauit. Sed adhiberi motibus argumentationem facile sciet, si quis poetas omnis generis, quod ex quatuor, aliquid hoc est, qui actum personæque habent, uersauerit: tum uerò præcipue poterit ostendere tragædia, apud quam ex professo omnia ardent affectibus. Sed & historici & oratores etiam quatenus res permisit, hac laude ingenij poetis non cessere. Cicero ut omnibus eloquentiæ partibus, omnibus aliis fuit superior: ita hac parte ipse sibi comparatus uidetur supra ceteras laudes suas eminere. Ne ergo uerbis colligamus, quod apud illi exemplo demonstrare in promptu est, ab eo potius huius rei fides nobis petatur. Longum est per omnes ire affectus, commiseratione uideamus. Vna enim est omniū in commune natura: & quod in hac ostenderimus, facile liquebit in reliquis. Duo sint oportet in misericordia mouenda, acerbis alicuius casus, & eū qui pferat indignū illo uideri. Quid ergo? nõ omnibus commiserationibus Cicero, uel utraque hæc, uel si alterū apertū putat, alterū multis argumentis prosequitur? Pro Milone, Clodij primū inuidiam è tota uita illius, omnibus factis eruit. Sed omittamus hæc, atque queramus id quod sumps-

Libr. 4. Acte.
quædam sunt que sunt
quædam sunt que sunt
quædam sunt que sunt
quædam sunt que sunt

Duo ad misericordiam mouenda necessaria. Explicatur artificij epilogi pro Milone.
quædam sunt que sunt
quædam sunt que sunt
quædam sunt que sunt
quædam sunt que sunt

mus. Quo magis potuit ostendere indignum exilio Milonem, quam quod fortissimus uir erat: atque praesentis periculi metu, non animum, non uultum, non orationem mutabat? Ergo subiicit iam formatam & expressam argumentationem à minori deductam. Si enim gladiatorum miseret eò magis, quo minus sunt supplices, quãtò rectius fortissimus uir contumax periculorum nos mouebit? Profert enim se primum affectus, utque animus dicentis, ita etiam pacatior adhuc est oratio. Deinde datis Miloni uerbis, liberius erumpit. Valeant (inquit) ualeant ciues mei. An non Milo erga populum Romanum hoc animo, quem ista uerba praeserunt, indignissimus tali casu uidebitur. Iam reliqua plenis (quod aiunt) uelis: O frustra (inquit) suscepti mei labores, & spes fallaces: menta habent Milonis erga omnes ordines. Deinde priuatim beneficium Ciceroni in reditu illius uelut populi uoluntate datum. Post hæc egregia est omnium ordinum de Milone opinio. Iam animus illius omnia ex uirtute aestimantis: quod rectè factorum præmium sunt ipsa rectè facta. Iam gloriæ amplitudo, De me (inquit) semper Populus Romanus, semper omnes gentes loquentur. Quid bis omnibus agitur, nisi ut ostendatur indignissimum esse Milonem eo casu, quem intendent aduersarij? Aded, ut si quis conuicere in syllogismos ista uelit, & disputantium more colligere, nihil expeditius aut facilius fieri possit. Pro eo quod reliquum erat, ut ostenderet grauissimum esse hunc Milonis casum, orator tractandorum animorum artifex peritissimus, transfert in se hanc calamitatem: proque Milonis persona, suam, hoc est, amici, qua nihil fauorabilius esse potest, substituit: ut lachrymæ eius querelæque, non iam Milonis necem, sed suam dolentis destentif-

*in uoluntate uelut
pauca præterea*

*ergo se ipsum uicem feriens
supplicat diuinam*

que fortunam iniustissime fieri uideantur. Quid ergo potuit grauius contingere Ciceroni, quam eo se priuari amico, pro cuius salute suam ipse paratus sit dependere: cupiatque mori, priusquam tantum mali uideat: eo amico cui cum sint omnia à se officia amicitiae tributa, in irritum sint omnia praesenti casu recisura: eo etiam amico, cuius fortunam ipse suam ducat: & in cuius casu omnia in se iudicum beneficia uelit extincta: & qui sibi, qui liberis suis, qui fratri, omnibus in uno conseruatis, author fuerit salutis: quodque omnium acerbissimum est, pro cuius incolumitate, non uitam modo Clodij pacisci uelit, sed prætorem etiam cum consulēque, & dictatorem uiderē. Respicit autem subinde orator ab effectu ad causam. Neque enim id agit solum, ut misericordiam moueat: sed ut per misericordiam, id quod cupit, à iudicij animis extorqueat. Hinc ergo sunt illa. Quid uos Iudices? quo tandem animo eritis? Et, uos, uos appello fortissimi uiri: Et quæ pauld post sequuntur. At in qua causa non potuisse? & à quibus non potuisse? & quo deprecante? Verum hæc ad institutum nostrum nihil pertinent, ne que enim hoc loco inueniendi rationem explicamus, sed illud uolumus ostendere, ea quibus concitantur affectus, omnia ex eisdem duci locis, ex quibus ea, quibus docemus. Est enim amplificatio: ut inquit Cicero, uehemēs quadam argumentatio, ut illa docendi causa sit, hæc commouendi. Illud non negauerim, latere plerumque argumentationem in istis, & impetu uehementiæque dicentis obrui: fierique similiorem expositioni orationem, quam argumentationi, & quod ad dicendi figuram pertinet, plurimum inter ista interesse: & Rhetori quidem multum differre, dialectico propemodum nihil. Sed de motu hætenus. Delectare, quod ultimum è tribus ponitur, an sit à mouendi docendique officio

Notatiuncula

Amplificatio
In parutionibus?

*ut dicitur in hoc
doleat ergo
Delectatione si
nem orationi ef-
se nō posse.*

*ut patet in
notandi loco*

*res facta arces dialectice in rethorica
posita dialectica quoque in hinc
ca. plalabare velut in g. docere
rethorica in uerba potest
delectare hinc velut in g. docere
distinguitur ut que in
hinc in uerba ex docend.
que delectat ut in g. docere
et docendi ut in g. docere
et in g. docere ut in g. docere
libere ex p. in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere*

RODOL. AGRIC. DE INVENT.

ars oratorum finis esse nulli orationi potest. Omnis enim oratio docet. Quoniã sicut modò ostendimus, motus à docenda nullo lam habet quod inuentionis est differentiam. Docet autè quòtum in ipso est. Neque differere quenquam dicas, qui non aliqua de re affirmare aut negare aliquid, & certiores nos, quòtum ipsum est orationis, facere uelit. Ergo ut oratio probet aliquid, ex natura rerum dispositioneque, & ordine quem habent inter se contingit: ut delectet uerò, in eius tantum qui audit ingenio est positum. Docendi itaque ratio eadem ferè est apud omnes: quemadmodum res sunt, quæ & per quas docetur. delectandi non ita, quoniam diuersa sunt hominum ingenia. & sic se (ut inquit Cicero) res habent: me mea, te tua delectant. Nemo ferè est, cui idem quod alteri placeat. Et plerique ab aliis dissident, non ut melius, sed aliud sequantur. Cupit enim quisque suum esse, quod probat: & probat quisque maximè, quod suum est, hoc est, quod naturæ sensibusque suis est accommodatissimum. Non est ergo finis orationis delectare: quoniam non ex oratione, sed ex audientis id animo contingit. Quid ergo? Non multa uoluptatis aurium que gratia dicuntur? Non pœma, non historia, non actio ciuilis, id maximè agunt, ut delectatione legentem detineant: admiratione suspendant? Illa etiã austerior, seueriorisque supercilij philosophia, horrorem rerum mollire uerbis, & benignius influere in aures atque animos concupiscit? Vera sunt ista, si utique ut dicitur, & oratione quidem fiunt. Non tamen dictionis sunt finis, sed dicentis. Quemadmodum enim cibi finis est explere famem: at conuiuator, quo gratius excipiat conuiuium, si lautius apparauit, idque prospexit, quo pacto non satiari illius sed gula satisfaceret: quanquam id cibo quoque fiat, non tamen quatenus est cibus, sed in instru-

Obiectio.

Dilatio.

*in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere*

mentum explenda luxuriã est à domino translatus. Vt ergo cibi est alere, & firmare corpus: contra qui uoluptatem spectat, per sepe ingerit noxia, & magnorum irritamenta morborum: sic quæ aliquando uerum dictionis ordinem sequenti possent uideri culpanda, dum audientis captatus uoluptatè inter laudes numerantur dicentis. Quale est strictum & breuiter dicere, & solum pro necessitate, ea quæ capita sunt, & firmamenta rerum. Aut quibus propè nihil est opus, dummodo excoli ornarique possint, latissimè fundere. Quinetiam digredimur ab eo quod instituimus, ut in aliquid quod plausibiliter dici queat deferamur: & quæ semel paucisq; dicta percipi poterant, ea repetimus, trahimus, longo uerborum ambitu & enitiamus. Poëta quoq; per sepe à fide rerum ad incredibilia delabuntur. Confundunt etiam ordinem rerum, ut quod prius erat, dicant posterius: quod posterius prius. Hec aliæque permulta id genus, quæ rerum essent, numeru uitia, atque proinde orationis, quia significandis ea rebus est instituta: ingeniorum tamen sunt (quoniam placent) uirtutes. Sunt tamen & ista per sepe cõiuncta, ut quæ delectat præcipuè, optime etiam doceat oratio: sed & fidei quandoque locum occupat uoluptas. Diuersa tamen sunt, & diuersas habent causas. Docere ergo, uel (si malimus) probabiliter dicere proprium est differentis (quod probare uolumus) munus. Mouere, ad inueniendi rationem ostendimus cum docendi officio coniuictu esse. Delectare, quoniam auditoris gratia expetit, ad Rhetorem rectius pertinebit. Nec enim habet aliquid cum in uentione negotij, aut si quid habet, ad docendi officiu ea parte redigetur. Quid igitur est dialectice, & quod finis eius sit docere, quid etiam ab eo mouere, & delectare distet, hoc pacto satis sit executos esse.

*metodi per se laudat
in hinc ut in g. docere*

* Enuimeramus.

*re uel ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere
in g. docere ut in g. docere*

Summa capituli huius.

orator non habet finem delectationis per se sed per actum docendi ut in g. docere

Eorū que hactenus in hoc libro dicta sunt epilogus.

Motus. Author Plutarchus in vita Demetrii.

Plutarchus. προσηγορίων

Poëma. pictura loquens.

Ciceronis epilogi.

Tria poematum genera. Actium. Enarratum. Mixtum.

Vt sit mouere. Cicero in partitionibus, Motus autē est, inquit, animi incitatio, aut ad voluptatem, aut ad molestiam, aut ad metum, aut ad cupiditatem. Nam & re docemur. Sic veteres illi Lacedaemonij, homines quosdam aggresses, qui Helota dicebantur, festis interim solennibus diebus quammaximē ad potum crapulamque incitare solebant, ita deinde vino ciboque obrutos immittere in conuiuia iuuenum, vt iij, conspecta turpitudine ebriorum, tumulentiam vt rem maxime deformem, omnibus modis fugerent, ac cauerent. Et Imitas ille Thebanus discipulis suis, tam eos qui male, quam qui bene modulabantur ostendens, dicere solebat, hoc pacto modulari oportet, illo nō oportet. Quae quidem docendi ratio rebus magis constabat, quam verbis. Eruditae itaque Plutarchus inquit, Plutarchus in libello eo, quo disputat, bellū in an philosphiae studia clarior reddiderit Athenienses: Simonidem autorem huius la udat sententia. Verba eius, vt quidem hodie in exemplaribus legitur, sic habent: τὴν δὲ σιμωνίδου τὴν μὴν ζωγραφίαν ποιοῦναι οὐκ ἔστιν ἀλλὰ προσώπων, τὴν δὲ ποιῆσαι ζωγραφίαν καλοῦσαν. ὡς γὰρ εἰς τὴν ζωγραφίαν πρῶτος ὡς ζωγράφος θανόντων, ταῦτα οὐδέποτε γινώσκοντας διηγῶνται καὶ συζητοῦσιν. εἰ δὲ μὴ ζωγραφίαι καὶ σχήματα, εἰ δὲ ἀνέμοι καὶ λίβες ταῦτα διηκούσιν, ἢ καὶ τὸ πῶς μιμήσασθαι διαφέρουσι, τίλος δὲ ἀφορτίοις ἢ ὑποκρίται, καὶ τὸ ἰσορροπῆσαι κρῆσις, ὅτι τὴν διήγησιν ὡς πρὸς ζωγραφίαν πᾶσι καὶ προσώποις ἰσορροποῦσιν. Verum Simonides, inquit, picturam poëma tacens, & poëma loquentem appellabat picturam. Quis enim res pictores, perinde vt si nunc primum gerantur, penicillo exprimit, ac demonstrant: eas ipsis poëtae orationibus, ac libris suis, factas iam narrant atque conscribunt. Quae circa si quod illi coloribus ac figuris, id ipsum hi verbis ac dicendo significant: planum est, materia quidem eos & modo imitationis differre, ceterum, siue tamen eundem, utriusque esse propositum, ac prouide etiam inter historicos eum primas te nere, qui narrationem perinde quasi picturam, affectibus ac personis ceu simulachris quibusdam implet. Et eundem ret meminit seu Cicero, seu si quis alius author est, quarto libro Rhetoricorum ad Herennium. Vt qualibuscunque epilogorum Ciceronis verbis. Quantus fuerit in epilogis Cicero, ipse in oratore docet his verbis, Quid ego de miserationibus loquar? quibus eō sum visus pluribus, quod etiam si plures dicebamus, peroratorem mihi tamen omnes relinquebant, in quo vt videret excellere, non ingenio, sed la bore assequerbar, que qualiacūq; i me sint, in enim ipsum nō pœnitet quāta sint, sed apparent in orationibus: etsi caret, libri spiritu illo, propter que maiora eadē illa cum agitur, quā cum leguntur, videri solent. Nec verō miseratione sola mens iudicium permouenda est, qua nos ita dolentem vti solemus, vt puerum infantem perorantes in manibus tenuerimus: vt alia in causa, excitato reo nobili, sublato etiam filio paruo, plangere & lamentatione compleuerimus forum: sed etiam faciendum est, vt irascatur iudex, mitigetur iudicet, faueat, contemnat: admiretur, odent, diligat, cupiat, satietate afficiatur, speret, me niat, letetur, doleat, &c. Si quid aliud,] Si quis poëtas omnis generis, δραματικῶν aliq[ue] c] Tria sunt genera poematum δραματικῶν, ἱερατικῶν, μιμητικῶν, id est, actium, enarratiuū, mixtuū. Actiuū est, in quo perone loquitur sola, citra omnē poëtae ipsius interlo cutiuōē. Enarratiuū, quo semois personis, solus poëta, loquitur. Mixtuū, in quo & poëtae & perone introducta, loquitur. Sic ferē Diomedes. Profert enim se primum affectu. Profert se, inquit, hoc est, exiret se, & paulatim nascitur. Porro totus hic locus est, vt prima siōte nō nihil videtur obscurior: ita lucidissimus erit, si huc adhibeatur ipse Ciceronis pro Milone epilogus: qui tametsi fufior est, ac prouide uni forsā, aut alteri, hoc vtiq; loco futuris ingrator: mihi tamen ad verbum eum huc vsuū sunt ascribere, nō solum, quod hic locus R. Odolphi sine eo intelligi omnino non possit: verum etiam quod nihil mihi ad mouendam misericordiam venenētus, ne cogitari quidem, nedū in literas miti posse videtur. Is ergo ad verbum sic habet.

Sed iam satis multa de causa: extra causam etiam nimis fortasse multa. quid restat nisi vt orem, obtesterque vos Iudices, vt etiam misericordiam tribuatis fortissimū viro: quā ipse non implorat: ego autē repugnans hoc imploro, & exproco. Nolite si in vestro omnium fletu nullam lachrymam: alpexisis Milonis: si vultum semper eundem, si vorem, si orationem stabilem, ac non mutatam videtis: hoc minus ei parcere atque

haud scio, in multo etiam sit adiuuandus magis: etenim si in gladiatorijs pugnis, & in furi generis hominum conditione, atque fortuna, timidus, & supplex, & vt viuerē licet oblectantes, etiam odisse solemus: fortes, & animosos, & se acriter ipsi morti offerentes feruere cupimus: eorumque nos magis miseret, qui nostram misericordiam non requirunt: quā quod illam efflagitant: quanto hoc magis in fortissimis ciuibus facere debemus: me quidem vides exanimant: & intermūt hae voces Milonis, quas audio assidū, & quibus adium quotidie valeant, inquit, valeant ciues mei: sint incolumes, sint florentes, sint beati: set hae vides praecleara, mihiq; patria charissima, quae quo modo menta de me erit: ita quilla Republicae, ciues mei (quoniam mihi cum illis non licet sine me ipsi, sed per me tamen persua- turgo cedam atque abibo: si mihi Republica bona frui non liceat, ut carebo mala: & quā- primum tetigero bene moratur & liberam ciuitatem, in ea conqueiescam. O frustra, inquit, suscepi me labores: O spes fallaces: O cogitationes inanes meae. Ego cum Tribunus plebis Republica oppressa me senatus dedissem, quem extincum accepteram: equibus armis abiecerant: mihi vnquam bonorum praesidium desitutum putarem: ego cum te (mecum enim sapissimē loquitur) patriae reddidissem mihi non futurum in patria putarem locum: vbi nunc senatus est, quem secuti sumus: vbi equites Romanos illi, illi, inquit tibi: vbi studia municipiorum? vbi Italiae voces: vbi denique tua M. Tulli, quae plurimum fuit auxilio, vox & defensor? mihi ne ea soli, qui pro te toties morti me, nihil pro te optulari? Nec verō hae Iudices vt ego nunc fletis, sed hoc eodem loquitur vultu, quo videtis: negat enim se, negat ingratis ciuibus fecisse quae fecisset: timidis & omnia circumspicientibus pericula, non negat, plebem, & infamam multitudinem, quae P. Clodio duce fortunae vestris imminerebat, eam, quod iutor esse vita vestra, se fecisse cōmemorat, vt nō modo virtute fleteret, sed etiam tribus suis patrimonijs delinere. nec timeo, cum plebem numeribus placant, vos non conciliari meritis in Republica. singularibus, senatus erga se beneuolentiam temporibus his ipsis saepe esse perisectam: vestris verō, & vestrorū ordinum occulationes, studia, sermones, quemcunque casum fortuna dederit, semper ablatum esse dicit, meminit etiam sibi vocem praecōnis modō desuisse: quomodo minime deserat: populi verō cunctis suffragijs, quod vnum cupierit, se consulem declaratum. nunc denique si hae contra se sint futura: si bi facinoris suspitionem non facti crimen obstat. addit hae, quae certē vera sunt: fortes & sapientes viro: nā tam premia sequi solere rectē factorū quā rectē facta se nihil in vita nisi praclarissimē fecisse. si quidem nihil sit praetibilibus viro, quā periculis patriae liberare, beatos esse quibus ea res honoris fuerit: a lius ciuibus: nectant eos miseros, qui beneficio ciues suos vicierint. Sed tamē ex omnibus praemij virtutis, si esse habenda ratio praemiorū, amplissimū esse praemium gloriae: esse hanc vnam, quae breuitatem vitae posteritatis memoria conflaretur: quae efficeret, vt absentibus adesse: mortui viuere: hanc denique esse, cuius gradibus etiam homines in caelum videantur ascendere. De me, inquit, semper populus Romanus, semper omnes gentes loquentur. Nulla vnquam obmutescet vetustas. Quin hoc tempore ipso, cum omnes a suis inimicis faces iniudice meae subijciant, tamē omni in hominū cœtu gratis agendis, & gratulationibus habendis, & omni sermone celebratur. Omitto Herutiae feros, & actos, & infinitos dies, centesima lux est hae ab interitu P. Clodij, & opinor: altera quae fines imperij populi Romani non solum fama iā de illo, sed etiam laetitia peragravit. Quamobrem vbi corpus hoc sit, nō, inquit, laboro: quoniam omnibus in terris & iam versatur, & semper habitabit nominis mei gloria. Hae tu mecum saepe his absentibus: sed hīdem audientibus, hae ego tecum Milo. Te quidem quod isto animo es, satis laudare non possum: sed quod illa magis diuina virtus, eō maiore a te dolore duellor. Nec verō si mihi eriperis, reliqua est illa tamen ad consolandum quaela: vt his tracti possim, a quibus tantum vnus accepero non enim inimici mei te mihi eripient, esse amicum: non male aliquando de me meriti: sed optime. Nullum vnquā Iudices mihi tantum dolorem inuretis: etsi quis potest esse tantus: sed ne hunc quidem ipsum, vt oblitiscar, quanti me semper feceris: quae si vos cepit oblitio: aut si in me aliquid ostendisset: cur

non id meo capite potius luitur, quam Milonis? præclarè enim vixero: si quid mihi ac-
 ciderit, prius quam hoc tantum mali videro. Nunc me vna consolatio sustentat, quod ti-
 bi ò T. Anni nullum à me amoris, nullum studij, nullum pietatis officium desuit. ego
 inimicitias potentium pro te appetiui, ego meum sæpè corpus, & vitam obiciis am-
 micorum tuorum: ego me plurimis pro te supplicem abieci: bona, fortunas meas, ac li-
 berorum meorum, in communionem tuorum temporum contuli: hoc denique ipso die
 si qua vis est parata, si qua dimicatio capitis futura, depolico: quid iam restat: quid habeo?
 quid dicam? quid faciam pro tuis in me meritis: nisi vt eam fortunam, quæcunque erit
 tua, ducam mecum: non recuso, non abnuo, vosq; obsecro Iudices, vt vestra beneficia, quæ
 in me contulistis, aut in huius salute augeatis, aut in eiusdem exitio occasura esse iubeatis.
 His lachrymis non mouetur Milo, est quodam incredibili robore animi septus, exitum
 ibi esse putat, vbi virtuti non sit locus: mortem naturæ finem esse, non penam. Sic hic ea
 mente, qua natus est, quid vos Iudices: quo tandem animo eritis: memoriam Milonis re-
 tinebitis, ipsum eieciatis? & erit dignior locus in terris illius, qui hanc virtutem excipiat,
 quam hic qui procreauit: vos, vos appello fortissimi viri, qui multum pro Reip. sangui-
 nem effuditis, vos in riri & in cuius iuncti appello periculo Centuriones, vobisq; milites
 vobis non modo inspectantibus, sed etiam armatis, & huic iudicio presidentibus, hæc
 tanta virtus ex hac vrbe expelletur: exterminabitur: eieciatur? O me miserum: O me in-
 felicem: reuocare tu me in patriam Milo possit per hos, ego te in patria per eosdem
 retinere non poterò: quid respondebo liberis meis, qui te parentem alterum putant: quid
 tibi Q. frater, qui nunc abes, consorti mecum temporaria illorum: me non potuisses Mi-
 lonis salutem tueri per eosdem, per quos nostram ille seruasset? at in qua causa non po-
 tuisses: que est grata gentibus, & quibus non potuisses: ab his qui maximè P. Clodij morte
 acquerunt: quo deprecante: me: quodnam concepi tantum scelus: aut quod in me tatum
 facinus admisi iudices? cum illa indicia communis exitij indagauis, patefeci, protuli, extin-
 xi: omnes in me meobisq; redundant ex illo fonte dolores: quid me reducem esse volu-
 istis: an vt inspectante me expellerentur hi, per quos esse me restitutus: nolite, obsecro vos,
 pati, mihi acerbiorum reditum esse, quam fuerit ille ipse discussus. Nam qui postum pu-
 tare me restitutum esse, si distrahatur ab ijs, per quos restitutus sum: Vnam diu immorta-
 les fecissent (pace tua patria dixerim: metuo enim ne secleratè dicam in te, quod pro Mi-
 lone dicam pè) vt P. Clodius non modò viuere: sed etiam prætor, consul, Dictator esset,
 antequam hoc spectaculum viderem. O diu immortales, fortem & à vobis Iud. confer-
 tandum virum. Minimè, minimè, inquit: imò verò pœnas ille debitas luerit. Nos subea-
 mus, si ita necesse est, non debitas. Hic pœne vir patriæ natus, vquam nisi in patria mori-
 turus: aut si fortè pro patria, huius vos animi monumenta retinebitis: corporis in Italia nul-
 lum sepulchrum esse patiemini? Hic sic tua quisiuquam sententia ex hac vrbe expellet, quem
 omnes vrbes expulsum à vobis ad se vocabunt: O terram illam beatam, qua hunc virum
 excepit: hanc in gratiam, si eieciert: miseram, si amiserit: sed finis sit, neque enim præ
 chrymis loqui possum: & hic se lachrymis defendi verat. vos oro obsecro Iudices,
 vt in sententijs ferendis, quod sentietis, id audeatis vestræ virtutem, iustitiam, fidem (mi-
 hi credite) is maximè probat, qui in iudicijs legendis, optimum & sapientissimum
 quemque legit. Et sic se, vt inquit Cicero, J Cicero quinta Tusculana, de Dionysio
 Tyranno loquens, Muscorum vero, inquit, per studiosum accepimus: poetam etiam tra-
 gicum, quàm bonum, nihil ad rem. In hoc enim genere, necio qui pacto, magis quam
 in alijs sicuti cuique pulchrum est. Adhuc neminem cognoui poetam, & mihi fuit cum
 Aquino amicitia, qui sibi non optimus videretur. Sic se res habet, te tua, me delectant
 mea. Non ita dissimile his est, quod idem Cicero habet decimo quarto libro epistoliarum
 ad Atticum: Accipe à me, inquit, *καλοκρινος* *διωρημα* rerum earum, in quibus sumus exer-
 citati satis. Nemo vnquam, neque poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem se
 arbitraretur. Hoc etiam malis contingit, quid tu, de Bruto putas ingeniosus, & eruditus de
 quo iam experti sumus. Nuper in edicto scripseram rogatu tuo. Meum mihi placebat,
 illi suum. Quæntiam cum ipsius precibus penè adductus, scripsissem ad eum de optimo

Me mea, te tua
 delectant. Suum
 cuique pulchrū.

genere dicendi: non modò mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud quod mihi placeret non
 probari. Quare sine quæso quemque sibi scribere: suam cuique sponfam, mihi meam: sibi
 cuique amorem, mihi meum. Non scite. Hoc enim Atilius poeta dicitur. Hæc
 Cicero. Quem in modum & Plautus: Suus, inquit, rex regine placet: sua cuique spon-
 sa sponso.

In Sico.

DE MATERIA DIALECTICAE.
 Materiam dialectices esse quaestionem. CAP. V.

In igitur ea de quibus hoc libro dicturos nos præ-
 diximus exequamur, eo quo proposuimus ordine.
 H Tria erant, quibus differendi facultatem constare
 volumus, materia, instrumentum, & tractatus. Materia or-
 dine est prima. Primum ergo illa nobis explicetur. Ne quem
 fallat autem nominis huius ambiguitas, illud admonitum ue-
 lim, materiam artium quandoque dici id quod artibus doce-
 tur, & circa quod uersatur cura consideratioque illarum,
 quod & subiectum uocari priore libro diximus. Sic materia
 dialectices possumus dicere argumentationem, ut plerique,
 uel ut nos dictionem probabilem, quantum parum hæc ipsa
 diuertant. Dicimus etiam materiam artium id, in quod opus
 suum explicat, quemadmodum statuarij materiam dicimus æs,
 marmor, gypsum, ceram, omne id denique ex quo simulachru
 aliquod aut imaginem effingere potest: & siquid materiae li-
 gum: & fabri, ligna. Lignum autem proprium est materiae no-
 men: ab his enim ad reliqua similitudine tractatum est, nosq;
 in hanc significationem in præsentia de materia dialectices
 quaerimus. Istam, que sit, uidemur commodissimè ex opere
 dialectices posse perspicere. Si enim est opus illius, quod præ-
 diximus, probabiliter dicere: quicquid id est, in quod hoc o-
 pus suum exercere & experiri possit, id uidebitur utiq; ma-
 teria illius esse. Probabiliter autem dicere de omni eo quod
 in orationem deducitur, possumus, aut reuera probabiliter,
 aut quatenus res de qua dicimus permittit. Quod cuiusmodi

Materia artis
 dici bitantiam.

Cap. 13
 materiae
 instrumentum
 tractatus

Dialectices ma-
 teriam esse que-
 rionem.

RODOL. AGRIC. DE INVENT.

Cap. 2. l. iiii. lib.

quid impossibile
quæritur quæ quæritur necesse
falsæ
 sit, prædiximus. Omne igitur id, de quo ordine apteq; ad fidē dici potest, id erit dialectices materia. Quod si uno nomine cōplecti uolumus, haud erit difficile. De quo cūque enim fidem conamur facere, id necesse est accipi, tanquam dubium incertumq; sit. Nemo enim rem apertā, quatenus est aperta, sumit docendā: sed ut contendi de ea ambigi possit. Quid quid autem tanquā dubitatum in mediū profertur, id uocant questionē: erit ergo quæstio materia dialectices. Nec inuenio quā illi certiorē aliam aut ætioribus circūscriptam terminis assignē. Scio tamen esse, quibus aliter uidetur, quorum nō est dissimulāda nobis sententia. Hi putant, si tā late tendemus materiā dialectices, ut de quo cūq; probaliter possit dici, id subijciamus curæ ipsius: omnes ferē artes aut, super uacuas futuras, aut intra dialectices uis possessionēq; uenturas. Omnes enim propemodū probabiliter de eo quod docendum sumpserunt, differūt. Nam eorū, quæ necessaria & indubitata esse, possint à nobis cōprehēdi, non ita magna est copia, & si Academia credimus, prorsus nulla. Id quod nemo negat, quæ ad uitā morēq; pertinent, quæ item ad rerū naturæ & notitiā, nihil est quod nō sit cōrouersum, & magnis ingenijs omnes in partes iactatū. De his ergo omnibus probabilia ut cūque differūt: quoniam necessaria nō possunt. Si ne probabilia quidē posset, nemo uel differet, uel doceret. Quod si probabile dicimus, nō modō quod ambigē & in utramque partē dici potest: sed ut, quō certius quicq; est, eō probabilius sit: & quod indubitātū sit, id maximē uideatur probabile: omnes artes quæcūque demū sunt, ex probabilibus constabūt. Quū singulæ ergo de his rebus quas proficitur, probabiliter dicāt, quid iam loci dialecticæ de omnibus rebus dicendi relicū erit? Aut quid opus est per omnes ire nos diripi; artes

quæritur quæ quæritur necesse
falsæ
 Obiectio contra prædicta.

panis quod esse panem
est in bono quod fuit cum
subiecto habere

problemum ex proferto sic probatur ut problemum fit quid
line nura uel qd no ante qd vel no post qd dicitur
 DIALECTICÆ, LIB. II. *dicitur qd ad 8*
si quod est ut in pueris qd non potest dici uel non potest
 si quod cunctæ pollicentur, poterit dialecticæ sola præstare?

Aristoteles itaq; dialecticæ tribus bis utilem putauit: ex citationi differendi, confutando aduersario, & probandis primis artium principijs ijs, quæ oportet quamlibet artem uelut explorata certaque habere. Quia enim prima sunt, artes ipse nequunt ea probare uelut præcedentia illas, & credenda discendi. Ab hac itaque uelut publica quadam omnium ministra, petendam eis fidem est arbitratus. In reliquo scientiarū progressu nihil loci reliquit dialecticæ. Dnos tamen libros, qui posteriorem resolutiorum inscribuntur, edidit, quibus ea complexus est, quæ ad rationem tradendarum artium pertinent. Ergo quod attinet ad institutum nostrum, nō questionē dialecticā uult propositā esse, sed id quod Græci *περὶ ἀναγωγῆς* dicunt, quod nos uel sciscitationem uel percontationem dicere possumus, plerique Græco maluerunt uti. Percontationem uult esse id, de quo pariter, est, ne, non est, quæritur. Ut est, ne mundus æternus an non: estne sol maior tota terra an nō? Id autem quod solum in unam partem effertur, ut ecquid est immortalis anima? ecquid uirtus est summum bonum? id neque hoc est propositionem uocauit: & propositionem quidem non omnem dialecticam esse, sed eam solum, quæ neque fidei prorsus, neque dubitationis sit ex pers. neque enim quenquam proponere, sit ne uix nigra? aut sit ne homo animal? nihil autem inter percontationem & propositionem interesse, nisi efferendi diuersitatē. Ex quibus colligere paratum est, Aristotelem uoluisse ea sola pertinere ad dialecticū, de quibus ambas in partes differi posset, & ea posset uia, qua non essent certis artium finibus comprehensa. Dicamus ergo, quo pacto relique artes, & quo dialecticæ de rebus differit: & quid inter sit, distinguamus. Primum constat, artes omnes paulatim

ad aliquid in diuersis rebus quædam probatur ut panem esse panem
nones habere subiecto ex probabile de quibus rebus probatur ut panem esse panem
 Dilatio obiectis prædictæ.
est aliquid quod fuit
collocantibus per formas qd
quæ qui est organum qd fuit qd
de no. rebus qd fuit qd
debet argere qd fuit qd
 De quibus secūdam Aristotelem differendum sit dialecticō.
probatur ut panem esse panem
 Dilatio obiectis prædictæ.
est aliquid quod fuit
collocantibus per formas qd
quæ qui est organum qd fuit qd
de no. rebus qd fuit qd
debet argere qd fuit qd

Sententia Aristotelis nō questionem sed problemata dialectices esse matenam.
propositio propro aliqui d
vi. sendy no
pusma
ab unum qd
primis
ne sit in rebus qd nec in re
in rebus qd non in re
illud dicere est problemata

in rebus qd nec in re
in rebus qd non in re
illud dicere est problemata

De quibus secūdam Aristotelem differendum sit dialecticō.
 Dilatio obiectis prædictæ.

RODOL. AGRIC. DE INVENT.

explicās quomo- do ad dialecticū specter probabi liter de omnibus dicere, & quomo do ad scientias alias.

per incrementa repertas esse: neq; quiscquam idem, artem aliquam reperit & absoluit. Prima autem initia à sensu obseruatione profecta sunt. Vt cū uiderent homines aliquid iterum tertioe & sepius itidem fieri, experimento sumpto, aucti sunt tādē affirmare, prorsus sic se rem in omnibus habere. Vt cui primum curæ fuit scrutari rerum naturam, cum uideret plantas animaliaque non nisi è semine procreari: deinde ducto per radices humore, aut cibo per os hausto, auge- scere; laterem nisi luto non excoqui, cinerem non fieri nisi ex aliquo quod ureretur: sicque reliqua quæcumque gignerentur, prius aliquid ex quo fierent haberet: tanquam firmum exploratumque demū cōstituit, nihil ex nihilo gigni. Simili uia collegit, etiam omnia quæcumque fiunt, efficiētis alicuius ui fieri. Deinde cū per singulas res duceretur animus eius, uel letque etiam naturas proprietatemque uniuscuiusq; perquirere, ad communia illa rediens, quæ iam ueluti leges fixerat, conferensque illa cum singulis, ratiocinando, reputando, col- ligendo (id est, quod argumētari dicimus) fidem de unaqua- que sumpsit, & ambiguitates explicuit. Illa ergo, quæ sc- cutus est uelut firmamenta inquisitionis suæ, & quæ ex illis collegit, propria sunt instituti artisque suæ: uia autem & ratio colligendi parandæque fidei, ad dialecticum spectat. In communi enim dialectice ostendit ea, quibus inspectis & ani- mo pertractatis, promptū sit inuenire fidem de eo quod que- rimus. Vt uerbi causa, dialectice dicit inspicendā in argumēto inueniendo esse substantiā rei, & causas, & euēta, & quæ reliqua in locis descripsimus, quatenusque facit is qui disse- rit, munere illius uitur. Quæ sit autē definitio rei propositæ, quæ causæ, quæ euēta: ea oportet ex proprijs artibus rei cu usque depremat. Rursum uerō, in uniuersum quid definitio,

Longē aliter dia- lectici temporis nostri.

*hoc itq; nullus est in de finitū ex quid generis dialectica est quæ est organū apla b p p p d m
ostendit quod naturalis dialectica dicitur ab auctoritate metaphysicorum autem trios quosdam sunt prioribus
qui in dialectice ut subiectum habent non autem significatiua sunt per uoluntatem uero significatiua
sunt subiectum* DIALECT. LIB. II. *ut ex canis q; pars rati-
causæ que dicitur pars in autem hoc descriptio in q; q; dicitur dialectice etiam hoc est finitū in
quo pacto definiendum, quid item genus, quid species, quid
causæ, quid euēta, & reliqua id genus, nō est dialectices ex-
plicare: sed eius scientia, quæ prima rerum principia tractat,
quam Metaphysicē dicunt, à qua dialectice mutuatur ista,
quia ad inueniendū rationē sunt accommodata. Vtq; dicat, quid
sint ista, aliena tamen id facit fide, ratio rerum iudiciumq; pe-
nes illam est. Non uidetur itaque satis exacte satisq; per spe-
cie dialectices descripsisse officium, qui dixerūt id esse, de-
finire, diuidere, uerum à falso discernere. Priora enim illa (ut
dicimus) Metaphysicæ sunt opus: hoc posterius, omnium est ar-
tium commune. dialectice differēdi probabilius rationē tra-
dit, hoc est, instrumentum tantum ueri falsique discernendi,
cuius usu ministerioque, expeditius cuncti artifices, quid ueri
aut falsi sit in rebus sibi propositis, explorent. Quod si tamē
uolumus istud accipere ita, ut sit discernendo uero & falso
destinata: non abuerim id quidem, non ut ipsa discernat, hoc
est iudicet, (hoc enim singularium est artium) sed ut instrumē-
tum praebeat, sine quo, nullo pacto ista discerni possint.*

Quid ergo? dicit aliquis, Nōne & ante inuentam diale-
cticen fuerūt artes, & disputatum est, & inuentum est nerū:
& nunc quoque quotuscunq; eorum qui disputant dialecticen
tenet? Non est quod negē hæc ita esse. Illi tamen, quod dia-
lectice docet, & faciunt & fecerunt: multo cōmodius, si hanc
didicissent, fortasse facturi. Quæ admodum & ante tradi-
tam Rbetoricē disertī uiri fuerunt: & priusquam literis com-
prebensa est musice, cecinerunt homines: nec Hippocrates, ut
primus in artis imaginem medicinam coegit: sic & primus co-
gnouit morbum, profuturā meditatus est, agrum leuauit. Fa-
cta sunt hæc antequam artes fierēt, & ob id ipsum quod cre-
brō sunt facta, longā recte secusque factorum annotatione,

*Verum id hodie
alterat pene o-
mnes.
Bubine dicitur descriptio
Salsappe*

Obiectio altera.
Responsio ad eā
obiectionem.

Simile quiddam
apud Fab. lib. 5.
cap. de argum.

artes esse cœpere, Prouenere deinde præclara ingenia, quæ
dispersa colligerent, confusa disponerent, expleret imperfe-
cta, rudia perpolirent, & omnia completerentur, non modò
quæ facta essent, sed quæ fieri etiam possent. Si quod casus
antè fuerat, accepit deinde ratio esse. Et secutum est, ut nò quia
factum iam esset, aliquid debere fieri: sed quia deberet fieri,
crederent esse faciendum. Qui priores ergo fuerunt artibus,
similia his ipsis quæ nunc præcipiuntur, si quando rectè fece-
runt, secuti sunt. Sicut hodie plerique faciunt quod artis est,
sed non ex arte, (quippe quam nullam habent) sed uel longa
observatione, uel ingenij quodam præstanti uigore: Quanto
rectius tamen, quanto melius expedirent illa, si certa artium
ratione ducerentur. Duratura enim seculis ingenia, & qui-
bus non præsentibus solùm plaudant, sed quæ omnis posteritas
miretur, ea tum demum fiunt, quoties cum optima natura ars
perfecta coniungitur. Sic quod dialectices est, inueniuntur ar-
gumenta homines, & errorem malè inuentorū aliquando de-
prehendunt: antè quàm essent omnia præcepta illius in ar-
tis formam collecta. Aristoteles tamen quiq; post cum alij
instructi ea fuere, facile libris suis ostendunt, quàm magnus
sit usus eius, & quam tractandis omnibus rebus accommoda-
tus: utq; sine ea, nò solùm singula de quibus in artium decur-
su dubitaretur, explicari nequirent: sed ne artes quidem col-
ligi possent, & in hanc quam acceperunt redigi formā. Hæc
est illa scientia, quam apud Ciceronem Crassus necessariam
formandis artibus putat, quamq; cupit esse in iurifconsultis:

ac si videret foris
de scripte y mione per
trans hanc h
reprehendit hanc defini-
tionem q; vbi hanc defini-
tionem q; vbi hanc defini-
tionem q; vbi hanc defini-
tionem q; vbi hanc defini-
tionem q; vbi hanc defini-

quod non essent apud eos omnia actorum similia. Quæ sitū est
a Ticio, & Labeo atque etiam Celsus respondit, & apud Tre-
batium scriptū est. Ex eadem nota sunt definitiones illa. Ius
est scientia æqui & iniqui. Et, Iustitia est constantis & perpe-

Sun definitiones in offm re p ex generes d
idij
Iustitia in offm re p
idij
Iustitia in offm re p
idij

ina uoluntas. Et diuisiones itidè: Iuris, aliud publicū, aliud pri-
uatiū. Et priuatiū, in naturale, & gentiū, & ciuile diuiditur.
quasi ius publicum, neq; naturale esset, neque gentiū, neq; ci-
uile. Sed illis semper satis placuerunt sua, & iustior aliquim
est eis uenia: quoniam ut doctissimus quisq; fuit, ita maximis
semper occupationibus distictus est, ne uel otium perpoliendis
inuentis suis haberet. Sed ut ad Aristotelem aliquando uen-
iā, qui artium finibus excludit dialecticem: aptamque uel so-
lū, uel maximè certaminibus disputationum credidit, paucis
dicam quod sentio. quod sentio inquam, nam ille ueriora for-
sitan, ego tamè quod sentio. Equidè artium decreta, & dispu-
tationum contentiones, non inueniendi, non iudicandi ratione
discreta puto. Ex eisdem enim locis hauriunt utraq; hæc argu-
menta, eadem expendendorum argumetorum utriusq; est uia.
Cupit æquè q; docet, quiq; certat, probare quod sumpsit: sed
ille re uera cupit: bona enim fide agit, & cum eo qui docendū
se præbet, habet negotium: certator, probat quidè, si potest:
sui minus, satis habet, si modò uideatur probasse. Victoriā
enim spectat, quā si potest, uiribus auferre malit: quod si res
negabit, artibus pugnabit & insidias struet. Dolus enim an
uirtus (ut inquit poeta) quis in hoste requirat? Ergo si ex uil-
garibus, & lōgius petitis, nec satis cōstāter probabilibus, &
sæpè etiā in specie raturū probabilibus disputator probatio-
nes petet, id nò ideo fieri credo, quia id lex disputandi postu-
let: certis enim quemquā tam segnis conatus puto, ut cum posset
certis exploratisque sententiam suam tueri, ad infirmiora po-
tius delaberetur. Sed quoniā talia ad disputandū sumuntur
plerūq; , quæ nequeunt aliter obtineri, & de quibus nihil po-
test satis probabiliter ad ueritatem dici, rerum hæc est con-
ditio, non disputandi ratio diuersa. Opus itaq; habet undeci-

Andreas de...
publia p...
Andreas de...

Aristoteles ad
quæ uitiem esse
existimauerit dia-
lecticem.

partib; rōmāne
cere forū habere omniū
partib; rōmāne
cere forū habere omniū
partib; rōmāne
cere forū habere omniū

Verba Corobaf
apud Virgilium
Æneid.

M

dialecticæ autē ex artib; se p d f
ferunt illa emg & conuincib; g
ex quo uelib; b; sunt p tior
agere sent est dca i p
by qui beari fūmb; dca b
argumenta i rō p m dca b p m
dca b x p p m dca b p m
p m dca b p m dca b p m
dca b p m dca b p m
dca b p m dca b p m
dca b p m dca b p m

que datur praesidium petere: & ubi in re parū auxiliij est, of- fundere tenebras aduersario, & huius ignoratiōe probatio- nis loco abuti. Non magis autē sunt dialectici ista, quā me- dici, qui sanādum pedum dolore laborantem suscepit: ubi ue- git iam morbus, & qui radice altius quā ut euelli possit e- git, nulla ratione leuior fit: satis putat stuporē agris membris inducere, utque huic pro sanitate est, non sentiri dolorem: sic certatori, pro probatione est, non intelligi fraudem. Si quis igitur cū eo aduersario cōtulit pedē, qui sit captionum omniū peritus, & contra quem nihil proficiant astus, redeundū est mūrū ad rē ipsam, quae si artibus cōprehenſa sit, ex his ipsis

artibus de ipsa tradūtur, argumenta ducemus. Da- Aristotele & Aristippū, de summo bono cōtēdētes: da Cbry- sippum & Carneadem de comprehensionibus, id est, positine aliquid sciri: da reliquos in omni genere philosophos, de de- cretis suis ambigentes: an non hinc firmamentum roburq; di- sputationum suarum proment, quae editis ijsdem de rebus, quisque pro captu suo, artibus forent inclusuri? Ut finem ergo faciam, si quemadmodū prius ostendere conati sumus, dia- lectices officium est, probabiliter dicere: ut de quoque cer- tissima & percepta maximē dicētur, licet ex medijs deducta sint artibus, ita maximē ex dialecticis instituto utrēque fiet.

Proximo loco erunt, quae ad haec artissimē accedent. Sub- doliuero & captiosa, non magis ex dialecticis sunt ratione, quā nostra morbiq; ex constitutione natura. Materā igitur dialectices sciamus omne id esse, de quo probabiliter est differere, hoc est, quod proposuimus, quaeſtio omnis quae cum- que demum ea sit, dum tamen meminerimus res, & de quibus & per quas differimus, ex singulis cuiusque artibus sumi: dis- serendi autem ordinem rationemq;, ad dialecticē pertinere.

hoc in re si ad arte sunt in se...
o ppium...
dum...
fias alij...
agru...
pumpary

aris...
nis...
aris...
templano...

3e...
de illo...
de...
dicitur...
est...
no...
no...

Sed quae sit materia dialectices, & quid alijs afferat arti- bus, quidq; ab ijs accipiat, istis sit satis, & nihilum etiam for- tasse. Sed ignoscere aequum est paulō pluribus uerbis. Variē tractantur haec, nec apud omnes conuenit, suntque fundamē- ta & uelut scopuli artis, ad quae reliqua diriguntur: reddē- da idcirco de eis paulō exactius fuit ratio: nec enim ubi sum- ma labat, possunt inter se partes consistere.

Lignis autem proprium est materiae nomen. Id ex Graeca uoce dilucidius apparet. Quam enim nos materiam, illi *ὑλην* uocant: unde nos *lyluam* deducimus. Etiam si me non later, eam materiam de qua hic agimus, apud illos *ὑπόκειν* magis, quā *ὑλην* dici. Scio tamen esse quibus aliter uidetur. Hae obiectioni nihil plus uirū habet aduer- sus ea, quae hoc capite docet Rodolphus, quā quae de materia Rhetorices primo libro de oratore disputat Crassus. Habet autem in summa hunc intellectum, si dialectice sola probabiliter disputare de omnibus docet, quorsum igitur ceteris nobis opus est artibus? Quorsum attingit, illas tanto cum labore perdiscere, si hac una instructi, credibilem de re quolibet texere possimus orationem? Dilutio: Quoniam dialectice uiam ac rationem tradit de omnibus differendi, non tamen hinc colligitur illud, ceteras artes omnes inui- les esse ac superuacuas quando fieri potest, ut res eadem, diuersa ratione inspectae, diuer- sis etiam artibus subiiciantur. Iam dialecticē in commune tantum uiam ac rationem para- rāde de rebus fidei tradit. Itaque in uniuersum de rebus omnibus agit, ut nulli inte- rim specialiter praecēpta sua accommodet. Reliquae artes, generalem hanc differendi ra- tionem à dialectica mutantes, suis eam singulatiū materijs applicant. Verbi causa, Praeci- pit dialecticus probationes rei cuiusque esse petendas à finitione, genere, specie, pro- prio, toto, partibus, causis, enētis &c. quae autem rei cuiusque de finitio sit quod genus, quae species, rotum, partes, causa, euenta: id dialecticus specialitē non docet, sed aliunde petē- dum est. Ut si quaeras, Sitne anima mortalis an immortalis. Hic rem ipsam peculiariter ad naturalem pertinere philosophum nemo ignorat: siquidem si docetur, ac docet: & quaeunque de ortu, & occasu rerum dicuntur, ea omnia hae diuioni esse subiecta confirmat. Quorsum igitur eiusmodi in rebus opus est dialectica? aut quis eius hic usus? Hic nimirum, ut qua uia, quo modo, ipsi etiam physico hac de re differendū sit, uideamus. Docet ergo, principio intrē- dum esse, quid sit anima, quod eius genus, quae forma, quae officia, quae causa, quae euenta, quae ei accidant, quae cohaereant, quae pugnet. Deinde, hac eadem quaerenda esse de morte, eaq; cum prioribus illis sic conferenda, ut quae quibus cōsentanea sunt, quae differe- tanea, deprehēdamus, atq; ita demum ex habitu dicitur, de themate proposito in hac aut illa partē seramus sententiā. Haec, inquam, dialecticē in commune monere discipienda esse, traditque normas ac regulas quasdam, quibus ceu filo quodam in hūc componē- dis licet mendicare, ita dirigatur humana ratio, ne qua aberrare possit, ne uero pro contentan- cis accipiat dissidentia: aut cōtra, ea quibus probē inter se conuenit, credit dissentanea, ac pugnantia esse. Venim enim uero quatenus ea definitio anime, aut mortis sit, quod ge- nus quae causa &c. in eius rei peruestigationem, etsi generales aliquot praecēptiones tra- dit dialectica, tamen specialitē ex ea peti ista non debent, sed à naturali philosopho. Ita fit, ut specialis quidē de rebus omnibus tractatio pertineat ad reliquas artes: quatenus uerō uniuersae sub unam communem quandam de eis differendi rationem cadunt, haec tunc subiecta dialectico sint. Aristoteles itaque. Habet quidē Aristoteles, dialecticā uulē esse ad tria. Verū his tribus quartū subiungit: quod tamen auctore Alexandro Aphrodisiēo, uelut particula quaedam tertij illius uideri potest. Iam Rodolphus, omisso tertio, quar-

Scopulum, pro- scopio sapē uisur pat Rodol. hoc opere.

Qua ratione dia- lectice disputare docent de rebus omnibus.

tum in locum eius subieci. Que res ei in causa fuit, cur diceret, dialecticem iuxta sententiam Aristotelis, ad principia modo scientiarum conducere, & reliquo artium progressu excludi. Quam illius sententiam non fuisse, facile docebunt nos verba ipsius, quae primo Topicorum libro habent ad hunc modum: ἐπιμόνον δ' ἐν ἑνὶ τοῖς ἐπιμόνοις, ἵταί, πρὸς πᾶσι τῶν ἡνίκα χησίμας ἢ παραμαρία, ἐστὶ δὴ πρὸς τρία, πρὸν γυμνασίαι, πρὸς τὰς ἐπιμόνας, πρὸς τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας. ὅτι μὲν ἐν πρὸν γυμνασίαι χησίμας, ἐξ αὐτῶν καταφανῆς ἐστὶ. μέθοδον γὰρ ἔχοντες, ἔχοντες τὴν πρὸς τὸν ἐπιστήμης ἐπιμόνον ἢ διανοητικῶν πρὸς τὰς ἐπιμόνας, διότι τὰς τῶν ἀπὸ κατὰ τὴν ἐπιμόνον ἢ διανοητικῶν, ἀλλ' ἐν τῶν οὐκ ἐπιμόνων ὁ μὲν ἔστι πρὸς τὸν ἐπιστήμης, μεταβιβάζοντες δὲ ἐν μὴ καλῶς φρονίον ἢ γενῶν ἢ μὲν πρὸς τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας, ὅτι διὰ τὸ μὲν πρὸς ἀμφοτέρωθεν διασπασθῆναι, ἔχον ἐν ἐκείνῳ κατὰ τὴν μέθοδον τὴν κατὰ τὸν ἐπιστήμης, ἐπὶ δὲ πρὸς τὰς πρῶτα τὴν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀρχὴν, ἢ μὲν γὰρ τὴν οὐκ ἐπιμόνων τὴν κατὰ τὴν πρῶτα πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀρχὴν, ἀδύνατον ἵταί τὴν πρὸς αὐτῶν, ἵταί δὲ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν ἵταί. διὰ δὲ τῶν πρὸς ἐκείνους ἐπιμόνων ἀναγκὴ πρὸς αὐτῶν διαβιβῆναι. τοῦ δ' ἵταί ἢ μάλιστα οὐκ ἐπιμόνων τὴν διαλεκτικῶν ἵταί, ἐπιμαρτυρεῖ γὰρ ἔσα, πρὸς τὰς ἀπασάντων ἐπιμόνων ἀρχὴν ἵταί. His verbis hoc dicit, quae in Topicis à se traduntur, ea conducere in primis ad tria. Primum, ad exercitationem differendi: qui enim methodum hanc tenent, eum facile de re quavis argumentari posse. Deinde, ad dextrè conuersandum colloquendumque cum vulgo & multitudine: cui siquid persuasum velis, nulla id ratione effectum iri facilius, quam si omnis tua oratio ducatur ex ijs, quae ipsi vulgo vera esse videntur: nã quae ex intimis artium penetralibus deprompta admiratur citius rudis multitudo, quam credit. Tertio, ad scientias eas, quas philosophia nomine complecti solemus: quibus enim hac facultate instructis, vtranque eius quo de agitur partem, creditibilibus argumentis reddere possit ambiguum: eum facile quid in re quaque veni falsive sit, perspexerunt. Præter hæc autem, conducere ea ad prima artium principia, eo quòd hæc, ex ijs quae propria sunt artis cuiusque, probari nullo modo possint: sed ex creditilibus tantum, quorum tractatum pertinet ad dialecticam. Porro totus hic locus Rodolphi est eiusmodi, vt intelligi planè non possit, nisi adiuncto ei primo Topicorum libro Aristotelis.

Exercitationi differendi, consistando aduersario, id vulgo hodie ita dici consuevit, conducere eam ad obuiationem, aut quæ obuiare aliud nõ esse, quã prompte restititæ positioni respondens per argumentationem probabiles. Aristotelis verbum est, πρὸς τὰς ἐπιμόνας: qua voce Alexander & Suidas significari putat, τὰς πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν ἀπασάντων, id est, cõ uersationem, congressus, colloquia; cum vulgo & multitudine. Atque hoc sanè intellectu nomen ἐπιμόνων accipiendum hic esse, ipsius etiam Aristotelis verba declarant, quibus secunda huius utilitatis reddit causam. Omnes artes paulatim.]Eiusmodi quiddã habet & Quintilianus libri quinti cap. 10. Et Cicero item primo libro de orat. cuius verba paulò post in hoc ipso capite ascribemus. Nihil ex nihilo gigni.]Hoc rectè à veteribus philosophis dictum esse, primo physici. libro author est Arist. Attingit eandẽ sententia, sed Satyrice morsu & Persius. De nihilo nihil in nihilo nil posse reuerti. Rursum vero in vniuersum præscribere.]Hæc non vsquequaque consona esse videntur ijs, quae Cicero de dialectica habet quarto libro de finibus. Verum non hoc agit eo in loco Cicero, vt diligentius expendat, quæ pertineant ad officium dialectici, sed vt rescellat sententia Stoici. Hodie certè quotquot dialectica scribunt, iij & hæc sibi inter cætera explicanda sument, siue sua, siue aliena id faciunt fide. Quid ergo dicit aliquis.]R idendũ sunt, qui eiusmodi strophis, rudib; interim auditorib; persuadere conantur, esse inutiles artes. Quae de re legere est quaedã nõ inuitalia apud Quintilianũ libri secundi, capite decimo octauo.

An sit dialectici explicare, quid definitio, quid genus &c.

Nõ esse inutiles artes, etiam siquĩ sine arte id quod est artis fecerunt. Nam vt non sint necessarii illis, inde tamen non col- forte sine arte id legitur, cæteris quoq; eas necessarias non esse. Nõ omnia (inquit postea) possunt omnes, quod ars docet, Et quod illis albae gallinae filijs indidit parens natura: id si nos pulli viles cõsequi cupimus, artem in auxilium nobis adhibeamus oportet. Vt terrarũ, ita ingeniorũ mira diuersitas

& pratorum, alia g enim inuistumque humorem habent, alia nisi deductis altunde aquis irrigari non possunt. Notum est Græcum illud, & πρὸς τὸν ἀνδρῶν. Quam tu differendi facultatem acceptam refers benignitati naturæ, ea mihi & similibus mei non nisi arte, & labore contingit. Ego tuam istam felicitatem non inuideo tibi, sed & tu mihi ignoscas inuicem velim, si quod ingenio deest, id studeam facere industria. Quamquam & felicitioribus illis, quanta ad felicitatem istam suam feret accessio, si minus hoc à parente natura datum, artis adiunctione reddere mallent illustrius, quam inertia obscurare. Quamlibet ferax sit ager, feraciorẽ tamen eum reddere potest agricultura, si diligenter colat, si firmo & pingui illa terra, quam margam Plinius vocari ait, obducatur. Differunt (sic) etiam sine arte non infelicitur iij, quos eo munere dignata est natura benignior: quanto tamen expectitius, quanto certius idem facturi, si teneant & artem. Ergo, vt initio dixi, non est putanda superuacua ars, etiam si forte vnus, & item alter, id quod ars docet, citra adiutorium artis potuere efficere. Quanto rectius tamen.] Sic Cicero de bonorum & malorum finibus libro quarto, Quod est ingenij magnis præditi quidam, dicendi copiam sine ratione consequuntur, ars tamen est dux certior, quam natura. Aliud est enim potuarum more verba fundere: aliud, ea quæ dicis, arte & ratione distinguere. Hæc est illa scientia.] Crassus apud Ciceroem, primo libro de oratore, ostenturus iuris ciuiliis cognitionem necessariam esse oratori, neque tantam eius difficultatem esse, quanta plerisque esse videatur, inter cætera etiam hæc dicit: Et, quoniam de impudentia dixi, castigemus etiam segnitium hominum atque inertiam. Nam si esset ista cognitio iuris magna, ac difficilis, tamen vtilitatis magnitudine deberet homines ad suspiciendum discendi laborem impellere. Sed ò diu immortales, non dicem hoc audientes Scæuolam: nisi ipse dicere soleret, nullius artis faciliorem cognitionem sibi videri. Quod quidem certis de causis à plerisque aliter existimatur. Primum, quia veteres illi, qui hinc scientiæ præstiterunt, obtinendæ atque augendæ potentie sine causa, perungi artem suam noluerunt. Deinde postquam est editum, expositis à Cn. Fabio primum actionibus: nulli fuerunt, qui illa artificiose digesta, generatim componerent. Nihil est enim, quod ad artem redigi possit, nisi ille prius, qui illa tenet, quorum artem instituerit vult, habeat illam scientiam, vt ex ijs rebus, quarum ars nondum sit, artem efficere possit. Hoc video, quod breuiter volumus dicere, dictum à me esse paulo obscurius. Sed experiam, & dicam si potero planius. Omnia ferè quæ sunt conclusa nunc artibus, dispersa & dissipata quondam fuerunt, vt in Musicis, & numeris, & voces, & modi: in Geometria, lineamentorum, internalla, magnitudines: in Astrologia: cæli conuersio, ortus, obitus, motusque syderum: in Grammaticis, poetarum pertractatio, historiarum cognitio, verborum interpretatio, prononciandi quidam sonus: in hac denique ipsa ratione dicendi, excogitare, ornare, disponere, meminisse, agere ignota quondam omnibus, & diffusa laeẽ videbantur. Adhibita est igitur ars quaedam extrinsecus, ex alio genere quondam, quod sibi totum philosophi assument: quæ rem dissolutam diuallamque conglutinaret, & ratione quadam constringeret. Hæc eo in loco Crassus. Quod autem ars ea, quam extrinsecus alio quodam ex genere adhibita tenet dicit, sit dialectica: id ex alio eiusdem authoris opere facile ostendi potest, quod declaris inscribitur oratoribus: vbi de Seruio Sulpitio loquens, hinc in modum Bruto interroganti respondet: Sic enim inquit Brute existimo, iuris ciuiliis magnũ vsum, & apud Scæuolam, & apud multos fuisse: artem in hoc vno quod nunquã effecisset ipse iuris scientia, nisi eã præterea didicisset artem, quæ doceret rem vniuersam distribuere in partes, latente explicare definitio, obscuram explanare interpretatio, ambigua primũ videre, dein distingere: postremò habere regulã, quæ vera & falsa iudicarentur, & quæ quibus proprio sensu essent quæq; nõ essent, consequentia. Hic enim adhibet artem omnium iuris maximã, quasi lucẽ ad ea, quæ confuse ab alijs, aut respondebantur, quæ agebatur. Dialectica mihi videris dicere, inquit. R est inquit intelligis, sed admixit etiã, & literarum scientia, & loquendi elegantiam, quæ ex scriptis eius, quorũ similia nulla sunt, facillimè perscripta potest. Hactenus Cicero. Atque hinc facile intelligi potest id quod ait Rodolphus, dialecticẽ esse scientia illam, quã Crassus necessariam esse putet formandis artibus, quamquæ

Ars certior quã natura.

Dialectica necesse faria formandis artibus. Facilis iuris ciuiliis cognitio.

Artes quomodo paulatim inueniuntur.

Dialecticẽ vtilis iureconsultis.